

Poština plačana v gotovini

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK IX ★ LIII **3** MAREC ★ 1953

VSEBINA:

Cene Malovrh: Krvavška gorska skupina	97
Janko Mlakar: Prezgodnja trenaža	105
Pavel Kunaver: Dogodki v Predoslju v Kamniški Bistrici	115
Marijan Lipovšek: Dva pomladanska smuška izleta	120
D. N.: Po podzemeljski Ljubljani	125
Anton Blažej: Gradnja poti na Prisojnik	130
Dr. Pr.: Everest — 1951, 1952	133
Društvene novice	136
Glas iz Prlekije	138
Pregled dela na gorskih poteh v letu 1952	140
Iz planinske literature	141
Razgled po svetu	143

Prilogi 3. štev.: Kamniške planine v daljnogledu, foto dr. Anton Krisper;
Komna, foto Marijan Pfeifer
Prilogi natisnila tiskarna »Ljudske pravice« v Ljubljani

Planinski Vestnik je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga imenovana Zveza, urejuje pa uredniški odbor / Revija izhaja dvanajstkrat na leto, po potrebi v snopičih po dve številki skupaj / Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Celje, I. gimnazija / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Likozarjeva ulica, IV. provizorij, poštni predal 214, telefon 22-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, računi, razvid naslovov / Tiska tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina znaša din 350.—, ki jo morete plačati tudi v treh obrokih po din 90.—, četrti obrok pa din 80.— / Tekoči račun revije pri Narodni banki 002-93331-6 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Proizvajamo poleg telovadnega orodja tudi
rekvizite za lahko in težko atletiko, zimski
šport, vodni šport, opremljamo telovadnice in
otroška igrišča. Izdelujemo opremo za gasilce

Zahtevajte vedno naše ponudbe!

**TOVARNA
ŠPORTNEGA
ORODJA**

BEGUNJE PRI LESCAH

Cene Malovrh:

KRVAVŠKA GORSKA SKUPINA

Skica modernega planinsko-turističnega rajona

akoj spočetka se moram dopolnjevati; da bi se kdo ob naslovu ne spotikal, potem ko bo prebral članek! Tista ožina, izražena z ohlapnim pojmom »planinsko-turistični« v resnici tudi meni ni všeč. Mislim na dokaj več, a spak mi ne da srečne besedne oblike, s katero bi v kratkem veliko povedal; v naslovih pa je treba skopariti z besediščem. Želim namreč zasukniti pozornost na vse tiste oblike udejstvovanja v označeni gorski skupini, ki so sicer zvezane s potrošnjo časa in energije, a ne sodijo v okvir ekonomske kategorije »delo«. Mimo gorohodstva, smučarstva in dopustnega oddiha uvrščam mednje še klimoterapevtsko prizadevanje, ekskurzijske in sorodne proučevalne opravke, alpinistično vadbo, lovstvo pa tem podobne oblike udejstvovanja. Le-te so si med seboj kaj različne, a jih vse veže geografski prostor, v katerem se pojavljajo.

1

Prav nič ne želim dolgoveziti z občo orografijo Krvavške skupine Kamniških Alp, ker menim, da je slehernemu slovenskemu planincu zadosti poznana. Iz nje bom sproti izluščil le nekaj elementarnih potez, ki dobro služijo za tolmačenje. Priložena geomorfološka skica gorskega sklopa nam bo pri tem uspešno pomagala.

Sámo poimenovanje skupine bo nemara zbuvalo pozornost. Naj ga dragi bralec ne tolmači preuranjeno kot izraz samovolje ali vznesene navdihnjenosti, porojene često iz prismuknjene zaverovanosti v kraj, kamor usoda človeka peha zato, da bi ustregel slí po dobrinah fiziške in psihiške baže, katerih v nižavju ni na pretek. Menim, da je prav solidno utemeljeno v sestavu pojavov, nastalem po doslej spontanem uveljavljanju prirode in človeka na tem koščku zemeljske površine. Tudi o tem se bomo prepričali.

Krvavška skupina je med dolinama Kokre in Kamniške Bistrice meridiansko razpotegnjen masiv, čigar podolžna os, merjena od vzhodja nekje pod Šenturško goro do Kokrskega sedla znese nekaj nad devet kilometrov. Za oblikovanje te podolgaste gorske tvorbe so bile pomembne posamezne razvojne faze. Njim so geologi mogli slediti, ker se dobro odražajo i v medsebojnih odnošajih kameninskih skladov i v posebnostih današnjega reliefa.¹ Za nas je važen le kratek posnetek celotnega razvoja.

¹ Z rezultati nadrobnega študija se je moči poučiti tudi iz del slovenskih znanstvenikov, posebno F. Seidla (Kamniške ali Savinjske Alpe, Ljubljana, 1098) in Dr. I. Rakovca (Prispevki k tektoniki in morfogenezi Savinjskih Alp, Geografski V., 1934).

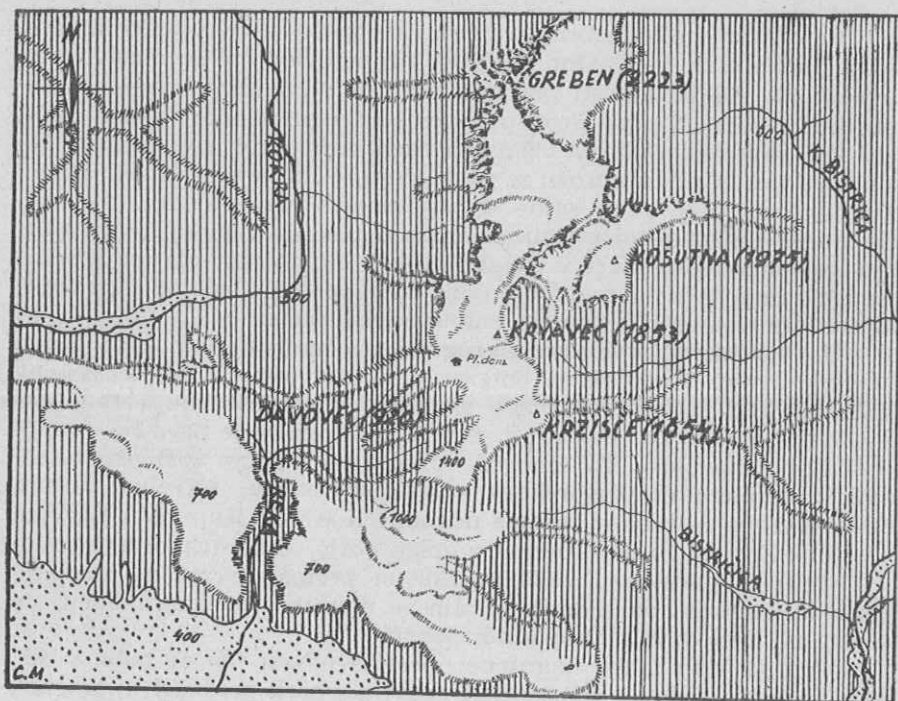
Znano je, da so se v začetnem (starem) delu terciarne dobe zemeljske zgodovine pričele ustvarjati Alpe na mestu, kjer je bil dotlej ocean. Odkladninske gmote nekdanjega oceanskega dna so se zaradi stranskih pritiskov gubale in gnetle v vedno ožjem prostoru toliko časa, da so končno vrhnji deli zverženih skladovnic pomoleli iznad vodne gladine in tu ustvarili novo kopnino. Brž ko se je to zgodilo in še preden so se umirile kiklopske sile v podzemlju, so sveže obličje vzbokle zemljine že načele nove, vnanje ali izpodnebne sile. Čvrste kamenine so preperevale in se drobile, tekoče vode so jih rušile in rahljale enako kot opazujemo to dandanašnji. Drobmino so taiste vode plavile proti sosednjim plitvejšim morskim kotanjam. Na mestu prvobitnih vzpetosti so se »kmalu« izoblikovale bolj ali manj uravnane površine, le pičlo dvignjene nad gladino morja.

Tem razvojnim fazam so proti mlajšim oddelkom terciara sledile zapored druge. Njih glavna skupna poteza so v presledkih javljajoči se dvigi alpskega »trupa«. Umljivo je, da to dviganje ni bilo brez posledic. Nekdaj enotni trup se je prelamljal in razkosaval; ob prelomnicah so vrele proti površju žive magmatske gmote, ob njih so posamezni deli zaostajali v dviganju ali se povešali v smerih, kjer jim je izpodnašalo v globinski osnovi. Matična zgradba Alp je postajala vse neenotnejša, posamezni predeli so začeli pridobivati vedno bolj svojsko podobo. Na naši zemlji, postavim, so bile z mogočno ugreznino v Gorenjski kotlini oddeljene predvsem Kamniške Alpe od Julijskih. A razvoj je čvrstil še nadaljnjo diferenciacijo znotraj posamičnih gorskih sklopov.

V razdobjih, ko so plutonske sile v podzemlju odnehavale in so gorske gromade mirovale, so se v njih območju stvarjale nove uravnave (ravniki), nižje od najstarejših. Potem so sledila ponovna dvigovanja, jačja in slabotnejša, vse dokler se ni breme zadosti okretno prileglo plastični podlogi in je nastopilo, kot pravimo, tektonsko mirovanje. V razdobjih sorazmerno močnega dviganja so vode, odtekajoče z gora, naglo zarezovalle svoje poti, najraje v smeri prepok in prelomnic ali v smeri prog slabo odpornih kamenin ter največjega nagiba. Tako so bile ustvarjene mogočne dolinske globeli, ki so razdelile gorske sklope v manjše enote.

Tale posnetek razvoja nam dobro služi tudi za tolmačenje površinskega ustroja (geomorfološke strukture) Krvavške gorske skupine. Tista drobnjad v površinskem licu, ki jo štejemo med učinke »geološkega trenutka«, časovno omejenega z nastopom tektonske umiritve in sedanjostjo, nam pri tem ne bo kaj prida mar.

Ob označeni podolžni osi skupine opažamo značilno stopnjičasto razporeditev tesno prilegajočih se vzpetosti z uravnanimi vršnimi deli. Njim sledimo vse do najnižjih delov nad gorenjsko ravnjo do najvišjih pod Grebenom. V geomorfološki skici so stopnjevine (skup z ločecimi jih vesinami) prikazane z belimi ploskvami. Najnižja in hkrati najobsežnejša je tista, na katero se vzpnemo, ko premagamo prvo strmal nad Gradom pri Cerkljah. To je šenturško-štefanjegor-

Slika 1. — Geomorfološka skica Krvavške gorske skupine. Črtasto: strm pobočni relief z glavnimi slemenji. Pikčasto: dna dolin in kotline. Belo: ravniški relief

ski ravnik. Nekam razpotegnjeno ime mu podeljujemo. Ni moči drugače! Po naključju (katerega v naravi seveda ni in se nanj sklicujemo le tedaj, kadar ne vemo za pravi vzrok nastanka pojava) so si namreč male vode iz zaledja po stočju izdolble z združenimi silami prav po sredi ravnika markantno debrsko zajedo. V dnu debri se danes pretaka potok, ki so mu podgorci s tako preklicano svojsko cerkljansko košatostjo vzdeli ime Reka. Reška deber loči ves ravnik v dva orografsko samostojna dela. Na zapadnem delu je osrednje naselje Štefanja Gora, na vzhodnem pa je geološko in krajevno najimenitnejša vas Šenturška Gora.

Pri pojavu debri Reke pa ne smemo prezreti še neke posebnosti. Močno razvejano povirje potoka je ustvarilo v zaledju označenega ravnika razrit globačast svet, ki ga proti severu zapira hrbet, spuščajoč se izpod vrh Krvavca do Davovca (imenovan Sleme), od koder se proti zapadu zopet vzpne v Kopi in se dalje v isti smeri polagoma spaja z nivojem ravnika. Ozka vzpetina ni le razvodni hrbet, ampak je hkrati pregrada najnaravnejše (s človeškimi merili presojano) zveze med meridianskim delom doline Kokre ter gorenjsko ravnjo, katere podaljšek v gorovje je prav dno reške debri. Preval na Davovcu občutno slabi učinke te pregrade.

Šenturško-štefanjegorski ravnik ustvarja vsej Krvavški skupini z nje južne plati veličastno konzolo; zdi se, ko da bi se masiv hotel s podklado solidno opreti ob trhlo obrobje z nasutino zatrpane Gorenjske kotline. Njemu sledi navzgor še druge, vendar mnogo manj obsežne ravniške etaže v višinskih razmakih okrog sto metrov. Na Viženčevem in pri Ambrožu se zaključujejo z že prav šibkimi ronki.² Tod smo na meji prve rajde stopnjevinasto razporejenih uravnjav. Kazno je, da so le-tej podelila današnjo podobo v glavnem ugrezanja, oziroma zaostajanja v dviganju ob prelomnicah; glavna in najjasnejša med njimi je nedvomno ona, ki ji geologi sledijo od Možjance, mimo Davovca in Vižence tje v dolino Bistričice.

Po višinskem presledku okrog tri sto metrov sledi prvi druga rajda uravnjav s svojskimi potezami in ustrojem. V celoti zastopa kulminacijski sektor Krvavške skupine. Pozornost zbuja tudi nje značilni razpored od juga proti severu, medtem ko je prva bolj vzporedniško usmerjena. To omogoča predvsem ugodno višinsko povezavo z osrčjem visokogorskega svefa Grintovcev, na obeh bočnih straneh pa po dolinah in grapah pritokov Kokre in Kamniške Bistrice z nižino. Z osem in pol kilometra dolgo potjo (slika 3) moremo tukaj v višinskem pasu med 1350 in 2200 m premagati zračno razdaljo petih kilometrov; na sedmih mestih se moremo spotoma odločiti za sestop niz vzhodnih ali zapadnih pobočij.

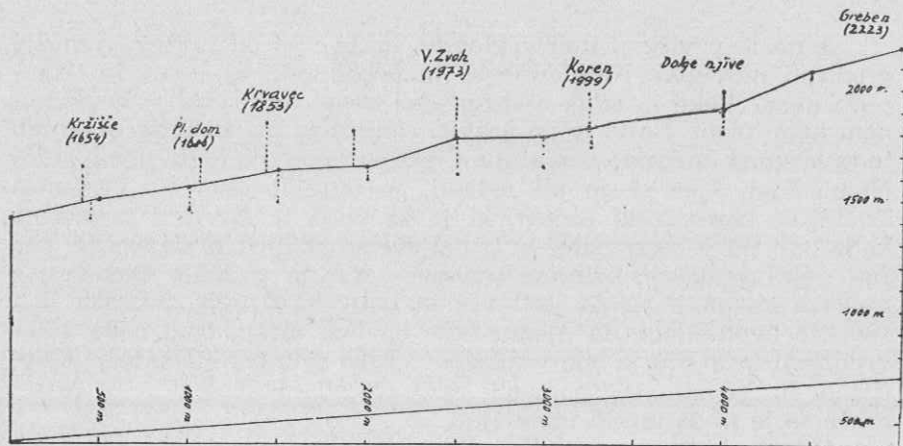
Uravnave in blago nagnjene obrobne površi tod so pičle v šir. Njih širinski razpon v horizontali znese povprek poldrugi kilometer; na najširšem mestu le malo preseže dva km.³

Končno velja omeniti, da so se v ostankih teh ravnikov ohranile nekdanje rečne dolinske zajede. Take so globel Križne planine, V Kórenu in globel pod Dolgimi njivami. Umljivo, da predstavljajo tudi te le torzo velikih tvorb geološke preteklosti. Najmarkantnejši učinek imata zadnji dve. Že v davnini sta se močno zblížali ter ustvarili razvodni hrbet med Velikim Zvohom in Kórenom. Delovanje ledu v mlajših dobah zemeljske zgodovine, točneje, v diluviju (pleistocenu) je pobočja tega hrbita sicer močno razdrapalo, a teme samo je ostalo lepo zaobljeno. Le na enem mestu, v Ježu, sta se prepadni strmali z obeh strani toliko zblížali, da je hrbet oškrbljen (slika 3).

Gornjo predstavo druge rajde ravnških vršin Krvavške skupine dobro povzema nje t. im. nivojna ekspozicija. Z le-to izražamo delež masivnosti, lasten nekemu sektorju vzpetega sveta. Nas zanima seveda le nivojna ekspozicija vrhnjega sektorja. Za njeno določanje sem se poslužil denivelacij v že omenjenem tipičnem poldrugi kilometer širokem pasu; samo proti vrhu Grebena sem pas

² »Ronek« ni »viseči svet« (Slov. pravopis, 706), ampak rahla uravnava v pobočni vesini. Domnevam izpeljanko iz: »ravnek«. Rob ronka je zato »obronek«.

³ Bralca naj ob tej ugotovitvi ne zavaja prikaz uravnjav na sliki 1. V severnem delu so namreč le-te ostro prekinjane z rezmi prepadnih strmali, medtem ko v južnem prehajajo v mehkejšo vesino, še prikladne, postavim, za manevriranje na smučeh ali za lagodno hojo.

Slika 2 — Nivojna ekspozicija vršnega sektorja Krvavške skupine

zožil tako, da ni vpoštevan sosednji plato v Kalcih, s čemer se je slika v tem delu nekoliko spačila. Skonstruirani profil (slika 2) nam dobro pokaže, da se gmota tega sveta nagiblje proti jugu, podobno kot nam to kažejo absolutne višine vzpetin in dna stranskih dolin Kokre ter K. Bistrice. Pokaže pa nam še nekaj važnejšega! Najbolj je svet »napet« (večanje napetosti = manjšanje masivnosti) v območju Velikega Zvoha, kjer se neposredno stikata omenjeni stari razvodni hrbet ter najnižji del doline V Korenu. Proti jugu in proti severu napetost popušča. Iz tega smemo zaključiti, da je vršni sektor Krvavške skupine razdeljen v dva dela, ki se po stopnji napetosti krepkeje ločita kot, na primer, po absolutnih višinah ali razporeditvi posameznih ravniških etaž.

2

Poslej bomo pustili v nemar preostale prirodne posebnosti opisovanega sklopa. Glede na smoter, ki ga zasledujemo, niso tolikega pomena kot površinski ustroj. Pač pa želim bralca opozoriti na nekaj pojavov, ki so odraz odnošajev človeka do tega ustroja.

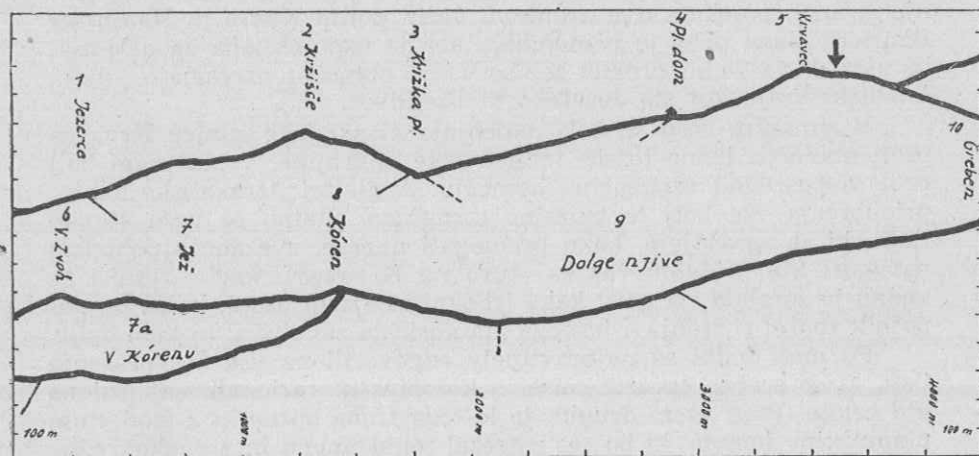
Stopnjevine v prvi, nižji rajdi uravnav so že zgodaj zamikale ljudi, da so si na njih začeli ustvarjati svoja selišča. Polagoma so stalni naselniki prodrli v precejšnje višine, v največje oni pri Ambrožu. Po prostranih ravneh so si ustvarjali zemljiška gospodarstva, podobna dolinskim, po bregih in ronkih pa že bolj samosvoja. Tukaj orjejo v plitva skeletna tla na apneniški podlagi z večjo skrbjo, koliki del vsejanega zrnja jim bo zemlja povrnila; zato se radi bolj in več ukvarjajo z živino, akoravno jim tudi lazi ne dajo vselej potrebnega pridelka krme. Prav zato so z višino selišča individualna in odmaknjena vsaksebi tako, da ostaja vmes dovolj za gospodarstvo potrebnega prostora.

A ne le v višino, tudi v globino masiva so od južnega vznožja prodirali naselniki. Najgloblje se je podal tisti, ki je modro izkoristil deber Reke in se iz njenega dna vzpel na preval v že poznanim nam hrbtu. Le-ta je po pravici sodil med najdrznejše in se mu je ta lastnost imenitno poplačala. Čisto po reku, da je drznemu sreča blizu! Tam, kjer se je bil ustavil, je iztrebil gozd na verfenski škrljavo-kameninski osnovi, ki je za polja in senožeti pripravna ko le kaj. Bil je sicer daleč in iz daljave so ga gledali nižavci ter mu zato rekli »dalavc«, oziroma »davavc«, kar je porodilo Davovca, a njegova živina je imela jesti več in bolje ko drugje. Soseska je z zavistjo ugotavljala, da njemu vrže na licu mesta trud neke viške vrednosti in to mu je bilo v tolažbo: »Tako smo bot!« Danes je kmetija le še razvalinasti spomenik razvratnosti netilcev minule vojne; nihče se je ni še usodil obnavljati...

Druga rajda uravnava Krvavške skupine sega precej nad mejo polja in v večjem delu tudi na mejo gozda, torej že v območje alpskih trat. Slednje so spodaj naseljene živinorejce zamikale. Le-ti so vrednost zgornjih uravnanih površin precenili po zmogljivosti svojih gospodarstev in so iztrebili še dobršen kos ravnškega sveta, ki ga je dotlej preraščal gozd. Tako so se razširile brezgozdne planjave na domala celokupni obseg vršnih ravni in so postale domena planšarstva — prvobitne oblike uveljavljanja človeka na njih. Kakor povsod v Alpah in v vzpetem svetu vobče je tudi tukaj poslovni interes živo posegel visoko proti zgornjim mejam žitja; ljudje so si prizadevali, da bi do kraja izkoristili dobrine.

Ne da bi se kaj prida ukvarjali s filozofijo, postavim, Rousseau-a ali njemu podobnih mislecev, je ljudem moderne civilizacije v nižavah kanila spontano čudno skupna misel v glavé: Sonce nemara gori v gorah lepše sije, podajmo se vkreber! In šli so; nekateri med njimi so prišli tudi v območje krvavške gromade, kamor so se poslej radi zopet povračali. Poleti so jih vabile zelene travnate planje, ponekod posejane še s temnimi smrekovimi koši; zvaljla pa sta jih tudi snežna odeja in zimsko sonce, ki se tam gori bogato razdaja v dneh, ko je nižavje potopljeno v gosto megleno morje.

Nekaj desetletij nazaj seže te vrste udejstvovanje in kronika že beleži zanimiv pojav, stvarjajoč čisto novo, svojsko izročilo. Vznik ima enako, kot velja to za vse človeške ali, bolje, ljudske pojave, v podlogi materialne prirode. Pod vrhom Krvavca je nastalo v tam zgrajenem planinskem domu zatočišče vseh pohajačev v Krvavec. Le-ti so govorili, da odhajajo »na Krvavec«, četudi so čutili, da je to kaj plehka označba, z docela drugačnim pomenom, kakršnega imajo izjave: grem na Grintovec, sem bil na Jalovcu in tako naprej. Nikomur seveda ni padlo na um, da bi kaj prida dodajal ali pojasnjeval, češ, iti na Krvavec pomeni lahko vobče ne obiskati vrha s tem imenom, pač pa obresti vse planje, dolce in vrhe tam okrog: od Jezerc, Kržišča, Križke planine, Tihe doline in zatrepa V Korenu, do Zvoha, Korena, Kompotele, Mokrice, Košutne ter Dolгих njiv. Iz vse dolge rajde markantnejših mest vršnega sektorja krvavške gro-

Slika 3 — Profil turne rute po vršnem sektorju Krvavške skupine z varianto skozi Koren. Puščica nakazuje lokalizacijo novega planinskega doma. Črte označujejo dostope od vzhoda, oziroma (prekinjene) od zapada.

made bi se človeku zdelo izločiti edinole vrh Grebena, ako bi se gredoč povzpел nanj.

Devet zaznamovanih poti drži danes iz nižine na Krvavec. Kaj še! Če smo natančni, sta taki samo dve! Imamo Dom na Krvavcu, kolovozno pot na Krvavec, meteorološko postajo na Krvavcu. Če stopiš na vrh Krvavca, boš bore malo vsega tega našel tamkaj!

Pošteno bi zgrešili, ako bi se ob takih »netočnostih« spotikljivo obregali in postali drobnjakarski grizljivci. Zavaljo tega, ker so le-te samo del tradicije, ki so jo ustvarjali in jo še ustvarjajo odnosi popotniških trum do morfologije vršnega sektorja celotnega krvavškega masiva. In tudi te trume so — ljudstvo s svojo živo psiho!

3

V upanju, da z doslej povedanim nismo paberkovali po bábčevju, kot se reče gluhemu ajdovemu zrnu, se nam, nahajajočim se na robu sedanosti, nujno zazira oko v bližnji bodoči razvoj krvavškega planinsko-turističnega rajona. Slepo slediti toku družbenega življenja dandanašnji ni moči več. Tudi neposlovno udejstvovanje v gorah ima svojo krepko narodno-gospodarsko podstat in ga je zatorej vredno nadrobneje presojsati.

Velja dejstvo, ki ga ni potreba še posebej opirati na suhe statistične priče, da postaja Krvavška skupina iz leta v leto močnejša vaba za ljudi, katerim je mar gorska priroda iz enega ali drugega ozira. Ni se vredno plašiti, da bi kot taka zgubila svoj mik. Potisnjena najdlje proti ravninskim predelom Gorenjske kotline ustvarja priročno visokogorsko zaledje relativno močno industrializirani in urbanizirani pokrajini v trikotju: Ljubljana—Kamnik—Kranj. Ob

nje straneh potekata dve prometni važni dolini Kokre in Kamniške Bistrice. Zlasti prva je pomembna, ker je usposobljena za daljinski in tudi mednarodni promet ter se v nje območju ustvarjajo solidni letoviški kraji, kot sta Jezersko in Preddvor.

V zimskem času se bolj napenjajo atrakcijske silnice Krvavca proti območju južno ležeče industrijske pokrajine, v poletnem bolj proti neposredno vznožnemu območju. A glejte! Atrakcijske silnice pridobivajo vse bolj le moralno strukturo. Stalno se večja število ljudi, ki se sprašujejo, kako premagati napore, zvezane s pohodom navzgor; kje pridobiti čas za »turo na Krvavec«, kar v resnici še vedno je sprehod tja gori; kako izbegniti nejasni usodi, ko se bo popotnik znašel v drenjavi tesnega planinskega zavetišča; in tako dalje.

Po moji sodbi so najpravilneje odgovorili na vsa ta vprašanja tisti, ki so srečno sprožili misel o kompleksni racionalizaciji rajona kot celote. Pred vsem drugim je le-tega treba opremiti z modernim planinskim domom, ki bo res ustrezal temu imenu in z enakovredno žično vzpenjačo. Kdor ima le malo čuta za umevanje potreb sodobnega delovnega človeka in komur je mar narodno-gospodarski pomen planinskega turizma, ta bo samo priznal vrednost zamisli ter se vnel za njeno učinkovito ostvaritev.

Zdaj bi rad, izhajajoč iz tistega, kar sem povedal v prvih dveh poglavjih, začrtal nekaj idejnih zamisli o omenjenih napravah.

Prva zamisel se nanaša na položaj bodočega planinskega doma. Iz geomorfološke analize je razvidno, da ima vršni, za športne ter sorodne namene pripravljeni sektor Krvavške skupine precejšen obseg samo v podolžni smeri. Priroda ga je razdelila v dva dela, kot je pokazalo ugotavljanje deleža masivnosti. Postavimo, da bo nekoč obiskovalo Krvavec veliko število ljudi. Kje se bodo gibali, da ne bo prekmalu tudi na planem nastala nevšečna drenjava? Odgovor je samo eden. Razkropiti se bodo morali po vsej razpotegnjeni rajdi, kar bo najlaže doseči, ako bo mesto raztoka postavljeno nekje v sredini. Izpod vrh Krvavca proti severu se spuščajoči podij bi bil za tak raztok najprimernejše mesto (slika 3). Drznejši, zrelejši in bolj gorniško nastrojeni obiskovalci bi krenili čez Zvoh in Kóren v Dolge njive ali v zatrep V Kórenu, ostali bi se spuščali po planjah proti jugu. Oboji bi se vračali v skupno zavetišče po poteh, ki bi bile najkrajše in zato najmanj utrudljive. Le eno popravko bi bilo potrebno izvesti za prve. Z mostičem bi morali premostiti škrbino Ježa, da bi bil hrbet Zvoh—Kóren tudi na smučeh premagljiv.

Druga zamisel se dotika vprašanja trase žične vzpenjače. Le-ta bodi speljana tako, da bo služila po reku: Več muh na en mah! Spoznali smo, da je v dnu debri Reke moči po skoraj ravnem svetu prodreti globoko v krvavški masiv. Na meridianskem zaključku debri je gladek breg, ki drži na preval pri Davovcu. Od tu se vzpenja naravnost pod vrh Krvavca premočrtni hrbet Slemenca. Upam, da mi tehniki ne bodo oporekali predloga, naj bi po tej lomljeni liniji speljali progo, ki bi edina zares ustrezala pravilom omenjenega rekla. Zakaj?

Pri Davovcu bi bilo vmesno postajališče, na katerem bi se v kabino »potegavščine« nakladali potniki, ki bi prihajali iz sosednje doline Kokre, bodisi od Preddvora sem ali od Jezera. Okrog štiri sto metrov vzpona po gladkem pobočju bi le-ti z lahkoto opravljali peš. Kdaj v prihodnosti pa bi tudi zanje speljali en krak žičnice na vrh prevala. Tako bi ena in ista naprava uspešno služila željam ljudi, prihajajočih iz dveh oziroma celo iz treh raznih strani ter predelov.

V Davovcu je opuščena kmetija, ki v preteklosti vzlic prometni izoliranosti ni vegetirala, o čemer smo sproti spregovorili. Se mar ne vsiljuje misel, da bi ta odlično zasnovana agrarno-produkcijska postojanka, ki bi jo bilo moči modernizirati in okrepiti, dobro služila domu na Krvavcu kot dobavitelj njemu potrebnih svežih presnih viktualij?

Končno ni nevredno opomniti, da vožnja po robu Slemena ne bi bila samo »nujno zlo«, bolje »nujna dobrina«, ampak hkrati užitek; saj bi se na njej potnik razgledoval zdaj po slikoviti dolini Kokre in po ostenjih Kočne ter Grebena, zdaj po dnu Gorenjske kotline ter nje obrobju.

Zaključujem z apelom na rahli čut dobrodušnosti najsrdečjšega branilca intaktnosti naših gora, ki je sledil mojemu razmisleku. Naj mi tudi on ne zameri, da sem se zdrenjal med zagovornike »tehnizacije« nekaterih delov slovenskih Alp. Kolikerim bo v tolažbo ali v prid, če se bodo vobče mogli, oziroma se jim bo moči v čim krajšem času vzpeti na višine dva tisoč metrov! Tamkaj, postavim z robov Korena, Kompotele in Mokrice, se bodo iz oči v oči merili z Grintovci; prav nič jih ne bo peklilo, da so ostali še vedno samo na njih preddverju.

Janko Mlakar:

PREZGODNJA TRENAŽA

adar pridem v Bohinju mimo cerkve sv. Janeza čez most prav ob istem času, ko pridirka avtobus iz Ukanca, vselej nekoliko postojim in opazujem, kako se »ljudstvo« baše v vozilo. Zadeva je precej zanimiva, če se tebi ni treba »basanja« udeležiti. Večkrat se zgodi, da avtobus ne more vseh potnikov sprejeti, in jih tako nekaj ostane na cesti. Med temi so navadno tudi bolj ali manj polomljeni povratniki s Triglava. Ker so se jim na turi kolena omeščala, niso kos stopnicam, ki držijo v avtobus, in jih zato gibčnejši potniki prehite. Krivi so pa sami, ker gredo v gore brez — trenaže.

Kaj pa je to, trenaža? Ker se ta beseda dandanes redko rabi, bi morda kdo celo mislil, da je trenaža neke vrste mazilo, s katerim naj človek namaže noge, da se ne utruji. Pa bi se zmotil. Trenaža prihaja iz angleške besede »training«, kaj pa pomeni, pojasnim najlaže z zgledom.

Kadar se pripravljáš na kako daljšo turo, moraš najprej trenirati. Hodi na primer vsak dan na Šmarno goro in sicer skozi Zgornjo kuhinjo gor, skozi Spodnjo dol, pa ne samo enkrat, marveč pet do desetkrat. Lahko greš tudi gor skozi Spodnjo kuhinjo, dol pa skozi Zgornjo; to ni tako natanko. Vidiš, in to je trenaža. Na ta način treniraj brez presledka kakih deset dni, pa si tako stremeniran, da se boš vrnil z vsake ture spočit in se med prvimi pribasal v avtobus.

Leta 1913 sva nameravala s prijateljem Lojzetom, ki mi je bil skozi dolgo vrsto let zvest tovariš na planinskih podvigih, na Montblanc. Za tako turo seveda ne zadostuje trenaža na Šmarni gori, ki bi bila Lojzetu, stanujočemu v Poljčanah, tudi nekoliko odležna. Zato sva šla za training na Triglav, potem v Trento, nato v Bovec in tako dalje. Zakaj je bila trenaža prezgodnja, bo zvedel le tisti, ki bo, kar bom napisal, do konca prebral.

Z Lojzetom sva nameravala odriniti na pot prvo nedeljo v drugi polovici julija, pa nama je pisal prijatelj Martin,¹ tisti, ki se je leto prej naši družbi izneveril in šel namesto z nami na Montaž, sam samcat na Višarje, da bi se rad udeležil najine trenaže vsaj do Trente. In tako sva ga čakala v ponedeljek zjutraj na »mostu spoznavanja«, kakor pravijo domačini mostu pod cerkvijo sv. Janeza. Kar je namreč prostor pred Namo za Ljubljano, to je ta most za Bohinj — splošno zbirališče. Zlasti ob nedeljah popoldne je ob lepem vremenu tako zaseden, da se komaj skozi preriješ. Semkaj prihajajo krasotice iz celega Bohinja in tudi fantov se ne manjka. Tako se na mostu, od koder se tako lepo vidi po jezeru, med seboj »spoznavajo« in večkrat se prav tu začno plesti nežne nitke od srca do srca...

V zadnji letoviški seziji sem nalašč pazil, če bom kdaj dobil most prazen, pa je bil vedno kdo na njem, ki je občudoval jezero, celo pod odprtim dežnikom. Najlepše je v večernih urah, ko razžene šumno ljudstvo lakota na vse strani in postane na mostu mirno in tiho. To je tudi občutila neka zakonska dvojica, ki je ob takem času občudovala mirno jezersko gladino. »Ona« je bila tako očarana, da ni mogla dolgo priti do besede. Slednjič se ji izviije iz srca vzdih: »Oh, prekrasno, divno! Tu bi najrajši vedno ostala.« »Nimam nič proti. Kar ostani!« pravi »on« in odjadra proti Fužini.

Ko je prišel Martin, se nismo več dolgo mudili, marveč jo po kratkem odmoru udarili proti Vojam. Naredili smo nekoliko ovinka, da je najin tovariš videl Cojzov grad in Hudičev most. Koliko je obiskovalcev Bohinja, ki niso še videli ne prvega ne drugega! In Voje, ta biser Bohinja! Dobe se letoviščarji, ki zahajajo leto za letom v Bohinj, pa jih ne poznajo, ker je njihovo poglavitno in edino »delo« kohanje in sončenje. K meni pride včasih kdo in me vpraša, ali vem za kak lep izlet. Jaz pošljem vsakega najprej na Voje in nisem še nikogar dobil, ki bi ne bil s tem izletom zadovoljen. Oddaljene so od Stare Fužine kako dobro uro. Kolovoz, ki je le tu in tam nekoliko kamenit, drži večinoma po senčnem gozdu.

¹ Pl. V. 1948, str. 196. (Montaž.)

Onstran Hudičevega mostu, pod katerim divja Mostnica v taki globočini, da je bolj slišiš, kakor vidiš, je še nekoliko klanca, s katerega je lep razgled na jezero, nato se pa pot zravnava in je le še tu in tam nekoliko napeta. Onkraj nekega senika, ki stoji ob poti, se spustimo navzdol in pred nami se razgrne širna, nekoliko valovita ravan, vsa pokrita z bujno travo in cveticami. Na Vojah smo, ali tudi, kakor pravijo Fužinarji, na Vozech. To ime pa rabijo samo v petem sklonu. (Sicer imajo pa Bohinjci sploh za nekatere besede prav posebno sklanjatev. Tako na primer sklanjajo bolho takole: bha, bše, bši, bho, pri bši, z bho).

V ozadju ravnine stoji mogočni Tosc kakor vojak na straži. Lepo se vidi tudi preval, ki drži z njegovega pobočja na Velo polje. Na desni in levi se pa dvigujejo strma z gozdovi porasla pobočja, v katerih se spuščajo v globoko zarezano dolino planine: Uskovnica, Trstje, Grintovca in Krstenica. Ko bi bile Voje kje v Švici, sem prepričan, da bi stal na njih obširen hotel za tiste, ki žele daleč od svetnega šuma v miru preživeti nekaj tednov.

Pokojni dr. Breclj je imel z Vojami dalekosežne namene. Pri neki priliki mi je rekel, da bi se dala skozi dolino Mostnice izpeljati železnica na Kredarico, ki bi se seveda zvezala z bohinjsko. Do Voj bi tekla skoraj normalno. Nato bi si pa pomagala na Velo polje z zobmi. Ta planina bi se lahko spremenila v višinsko zdravilišče, ker ima vse pogoje za to: čist planinski zrak, višinsko sonce, gozdove in vodo. Z Velega polja bi se povzpela železnica tudi s pomočjo zob na Kredarico, kjer bi bila zadnja postaja. Za mnogoštevilne potnike bi seveda skrbel tudi velik hotel. Vrh Triglava naj bi pa ostal nedotaknjen. Bili bi pa vedno na razpolago vodniki, ki bi bolj boječe vodili do Aljaževega stolpa. Zatrjeval mi je, da bi se železnica izplačala in da bi bila ogromnega pomena ne samo za Bohinj, marveč za vso Gorenjsko, kar sem mu rad verjel.

Triglav, dasi ne dosega niti treh tisočakov, je kljub temu znan v vseh planinskih krogih, to pa zaradi edinstvenega razgleda. Vsi vodniki poudarjajo, da je razgledna gora prve vrste. (Aussichtsberg ersten Ranges). Ljudje se pa vozijo na gore samo zaradi razgleda.

Triglavsko železnico, na katero je mislil tudi Aljaž, ni nikaka utopija. Ko smo bili še v SHS, so v merodajnih krogih o nji resno razpravljali. Niso se pa mogli zediniti, ker so nekateri dajali prednost železnici, ki bi se izpeljala iz Vrat naravnost vrh Triglava, ki bi bila tudi cenejša. Seveda bi potem odpadlo višinsko zdravilišče na Velem polju. Slednjič je vse, kakor še marsikaj drugega padlo v vodo. Mogoče je pa, da se bo dr. Brecljeva ideja kdaj uresničila. Potem bo na Vojah nastalo celo letovišče, za tiste, ki bi jim bilo pri jezeru prešumno.

Na Vozech se nismo nič pomudili, ampak smo šli kar naprej »trenirat«. Pot se vedno bolj napenja in kmalu nas sprejme gozd v svoje okrilje. Ta del vzpona je nekoliko dolgočasen, ker ne vidiš nikamor drugam kakor v nebo. Tako smo prispeli polagoma na Spod-

njo Vrtačo. Planina je opuščena. Včasih priženejo gor konje, ki so potem sami sebi prepuščeni.

Lojze je tu predlagal, da bi nekoliko »poonegali«. Moj prijatelj je ta glagol rabil za vse vrste dela; naj je že jedel, pil, govoril, spal ali počival. Midva z Martinom sva z njim soglašala in tako smo onegali kar celo uro.

Pot krene z Vrtače polagoma na strmo pobočje Tosca. Kmalu pridemo iz gozda na prosto, kjer se nam odpre lep pogled na Voje; še precej visoko nad seboj pa zagledamo stezo, ki drži preko pobočja skoraj vodoravno proti Velemu polju. Pot po strmem peščenem svetu je bila precej utrudljiva in v sončni pripeki smo prelili marsikatero kapljo potu, preden smo prišli na »glavno cesto«, ki drži z Uskovnice v Vodnikovo kočo.

Leta 1953 bo preteklo ravno 60 let, odkar sem šel tod v družbi bogoslovcev Finžgarja, Dostala, Šolarja in Regna s Triglava. Izmed njih je umrl Šolar, župnik in velik »Nimrod pred Gospodom«, tudi Regen, profesor na Dunaju, že ni več med živimi. Ostala sta potem samo še Finžgar in Dostal. Takrat še ni bilo lesenega mostu pod Štapcami in smo morali globoko dol. Tu se pa ustavimo. Voje so nas s svojimi stanovi le preveč vabile.

»Kar tu dol naravnost jo udarimo!« je rekel Finžgar, ki nas je vodil. (Ravnikove poti seveda takrat še ni bilo.)

»Ne bo prav,« ugovarja Dostal. »Markacija kaže nazaj gor.«

»Te pa kažejo dol,« pravi Finžgar in pokaže na tiste »markacije«, s katerimi krave svoja pota zaznamenujejo. Finžgarjeva je seveda obveljala in šli smo za kravami. Pot je bila zelo utrudljiva, ker smo morali večkrat skozi gosto strmo ruševje. Slednjič pridemo do gozda. Tu nas obrne nazaj pastirica, češ da so bolj spodaj veliki pragovi, čez katere ne more nihče priti. Morali smo zopet do markacije, ki jo je bil pokazal Dostal. Ko pridemo na Tosc in najdemo tam stan, ki ga pa danes ni več, smo kar tam ostali in prenočili. Potem smo se še en dan mudili v Bohinjski Bistrici ter se nato odpeljali skozi »Štenge«. Na Otoku je zvonilo ravno poldne, ko smo sedli na vrtu pri Petranu za mizo, lačni, žejni in umazani. Jaz sem bil v nekoliko obnošeni osmošolski obleki pravi gizdalin med svojimi tovariši, katerim je Finžgar kakor tudi sebi preskrbel na Breznici civilno obleko. Vsi, ki so jo posodili, so izbrali najslabšo, češ za Triglav bo že dobra. Zato so se nas natakariče ogibale, gosti so nas pa prezirljivo in nejevoljno gledali.

Slednjič je pa Finžgarju pošla potrpežljivost in je začel robančiti, češ da bomo pošteno plačali, da nismo kaki cestni postopači; mi ostali smo mu pa pomagali. Naenkrat prihití gospodar z očitnim namenom, da nam pokaže, kje je najbližji izhod iz vrta, pa ga je Finžgar prehitel: »Viktor, naredi no red. Prišli smo s Triglava, žejni in lačni, nas pa tile dekličiči, ki strežejo, niti ne pogledajo ne.«

»Ali si ti? Dolenčev? Pa da ste s Triglava prišli? Takoj, takoj boste postreženi.« Medtem ko smo si mi duše privezovali, je pa

Viktor opozarjal goste, kakšne junake imajo med seboj, in takoj se je spremenilo »javno mnenje« o nas. Preziranje se je spremenilo v spoštovanje, nejevolja pa v občudovanje.

Na Kredarici je prirožljala v obednico nekega večera tričlanska naveza. Vrvi so spravili na tla, kline in kladiva pa na klop. Potem so sedli in se menili. Katero smer v steni so plezali, ne vem; slišal sem le to, da so naredili varianto šeste težavne stopnje. Pa mislite, da jih je kdo občudoval? Kaj še! Še zmenili se niso zanje. Je že tako, če je kake stvari preveč, izgubi veljavo. V Chamonixu so nekaj let sprejemali tiste, ki so se vrnili z Montblanca, s streli iz topičev. Potem pa so to navado opustili, ker bi bili preveč smodnika porabili.

Da nas je bilo v Vodnikovi koči preveč, se nismo mogli pritožiti. Bili smo edini gosti. Sedeli smo pred kočjo na soncu, se ozirali na Triglav, Hribarice, na Mišelj Vrh in druge vrhove, poslušali simfonijo kravjih zvoncev in — onegali. Zame je bilo vselej to velik užitek, kadar sem tod mimo hodil na Triglav, če me le ni zanj prikrajšalo slabo vreme.

Čez kako uro odrinemo naprej proti Kredarici. Steza se skriva takoj za prvim vogalom, seveda tudi ti, če bi te opazovali pred kočjo. Mene so in so se mi še smejali. To je bilo leta 1914 o binkoštih. Ko sem prišel na binkoštni ponedeljek v Vodnikovo kočjo, je bilo v nji in krog nje precej živahno. Spominjam se pa samo še na dve zakonski dvojici, na Janka Ravnika in njegovo ženo Milo, bivšo mojo učenko, ter na oba Š...eva. Tega imena se ne upam popolnoma izpisati, ker se bojim, da bi ne bilo kake zamere. Prišli so na — smuk. Bili smo zmenjeni, da bodo meni dali ključ od Kredarice. Tega sem tudi dobil. Prej mi je pa Mila, menda iz stare šolske simpatije, postregla z izvrstnim rižotom. Pokazali so mi tudi zgoraj omenjeni vogal ter mi rekli, da bom dober, če bom tam mimo prišel. Snega je bilo namreč tisto leto izredno veliko.

Ko sem se odpravil naprej, se je vsa družba zbrala pred kočjo, da bi videla, če bom — »dober«. Ko pridem do vogala, se mi pogrezne leva spodnja polovica telesa v sneg. Seveda, pred kočjo — smeh. Ko si hočem s cepinom pomagati, mi zleze še desna polovica v sneg, v katerem sem izginil do pod pazduhe. Ostalo mi ni nič drugega, kakor da sem legel v sneg ter tako prekobacal tisto nerodno mesto. Medtem me je ves čas spremljal smeh, ki je šele ponehal, ko sem popolnoma izginil za vogalom.

Pa je prišla, žal, kmalu reakcija —

Družba, ki sem jo zapustil, je odšla kako uro pozneje po Ravnikovi poti navzdol. Na nekem bolj nerodnem mestu se obrne Š...eva k Mili, ki je hodila za njo: »Poglej, jaz pa takole naredim. Palico zastavim nekoliko naprej, potem skočim, pa je...« Pa ni bilo, kakor je mislila; pri skoku si je izvila nogo. Poskusila je, pa ni mogla nanjo stopiti. Mila mi je pozneje pravila, da jo je »Janko nosil vso pot do Voj štiporamo. Ko jo je odložil, mu je kar slabo postalo.« Š...eva sicer ni velika, bila je pa takrat precej okrogla...

Na Konjski planini smo zopet nekoliko poonegali. Lojze ni bil še prav nič treniran in mu je še vsa poljčanska lenoba tičala v nogah. Zato mu je kratek počitek prav dobro storil.

Prehod čez Krnsko sedlo, kakor nekateri pravijo Konjski planini, je bil pozneje večkrat ogrožen po velikem jelenu, ki so mu pravili Čeda. Žival je bila zelo domača in je prišla večkrat na obisk na Kredarico in tudi v Vodnikovo kočo. Tu mu je nekoč neka planinka dajala kruh. Ko ga pa ni več imela, jo je v zahvalo z rogovi pritisnil k steni. Odnehal je šele, ko so ji drugi prišli na pomoč.

Notar dr. Kuhar mi je pravil, kako je tudi on imel s Čedo opraviti. Prišel je s svojo hčerko Božo na Konjsko planino ravno o pravem času, da je videl, kako je jelen napadel neko družbo, ki se je vračala s Kredarice. Menda je imel posebno piko na ženske, ker si je tudi sedaj izbral za žrtev neko gospodično. Njen spremljevalec jo je hotel braniti in ga je mahnil s cepinom po glavi, pa se je zlomil — cepin. Vendar je ta obramba toliko pomagala, da se je Čeda obrnil in se spravljal nad — dr. Kuharja in Božo, ki sta se pa temu neenakemu boju odtegnila v skale, kamor se rogatemu sovražniku ni ljubilo za njima iti. Šel je rajši v bližnjo lužo, skočil vanjo, se po nji veselo valjal in tulil. Ker je le preveč nadlegoval planince, zlasti pa še planinke, da se nekateri celo niso upali čez Konjsko planino, so ga ustrelili.

Ko smo se na mehki travi naonegali, smo šli naprej prav počasi in tako prispeli na Kredarico proti večeru. Ker je bilo med tednom, je bil Triglavski dom slabo zaseden in smo si sobe lahko kar izbirali. Večer smo prav prijetno preživeli, zlasti še Lojze. Sedel je na koncu mize v Aljaževem kotu in pripovedoval nekaterim, ki so ga poznali iz Pl. V. ter prisedli, o svojih turah. Pri takih »predavanjih« je Lojze kar užival in z njimi znancem in neznancem vselej rad postregel.

Ponoči je bila kratka nevihta in smo zato imeli drugi dan na Triglavu krasen razgled. Videli smo celo morje, kar se malokdaj zgodi. Sestopili smo po dolgi seji po Kugyjevi poti čez Bovško škrbino na Zelenico.

Tri leta prej, leta 1910, sem tod vodil dr. Cerka in davčnega uradnika Ribnikarja. Dr. Cerk se je dve leti potem ponesrečil na Stolu, Ribnikar pa uživa pokoj, le tega ne vem, kje, ali v Ljubljani ali na Žalah. Vodil sem jih »odlično«. Namenjeni smo bili čez Komar v Trento, prišli smo pa pod — Hribarice.

Tisti dan je bilo čudovito vreme, na severu jasno, na jugu je pa stala megla ko zid. Ker je bilo še zgodaj v juliju, je bila Kugyjeva pot še vsa zametena in sem moral kline in žice kopati iz snega. Ko pridemo na Zelenico, najdemo tablo z napisom ne visoko gori na kolu, marveč čisto pri nogah. Ves kol je bil še v snegu. Čez Komar sem hodil že večkrat, prvič dan po otvoritvi Aljaževega lesenega doma, ko sem pomagal obema Tominškoma otvarjati to novo, pravkar nadelano pot v Trento. V megli je pot težko najti, posebno še, če je skrita pod globokim snegom. Samo toliko sem vedel, da se

moram držati desne in jaz sem se je držal. Kaj smo delali, da smo prišli na levo, si nisem mogel takrat razložiti in si morem danes še manj. Zavedal sem se pa le, da ne gremo prav, ker bi bili po mojem računu morali že davno kreniti navzdol v Dolič, pa smo še vedno skoraj po ravnem hodili.

Snežna plast je polagoma postajala vedno tanjša in naenkrat smo bili na kopnem. Kmalu nato zagledamo na neki skali markacijo.

»Ti imaš pa res dober nos,« me pohvali dr. Cerk, »da najdeš v takem snegu in megli pot.«

Pot sem sicer našel, samo tega nisem vedel, kam nas bo pripeljala, da v Trento ne, o tem sem bil prepričan. Kmalu se je začela tudi megla redčiti in je slednjič popolnoma izginila. Bili smo na jasnem, za mojo sramoto še na preveč jasnem. Stali smo v vznožju Hribaric nad Velim poljem, nad katerim smo zagledali — Vodnikovo kočo, za mojo vodniško zmožnost popoln poraz . . .

Cilenška in Martina sem pa bolje vodil. Zelenica je bila že kopna. Samo tu in tam je ležala kaka večja ali manjša zaplata snega. Nad nami se je razpenjalo modro nebo in trentske gore so se v sončnem svitu jasno odražale na obzorju. V takem je seveda lahko biti vodnik. Še lepši je bil razgled, ko smo se obrnili naravnost dol proti Komarju in se je poleg drugih vrhov pokazal mogočni Jalovec. Ta pogled nas je potem spremljal noter do Zadnjice. Ker se nam ni mudilo, smo na razglednih mestih večkrat nekoliko poonegali, najdalj pa na Komarju, lepi, zeleni, skoraj ravni planici.

Jaz nisem nikdar mogel razumeti planincev, ki dirkajo gor, da pridejo prej na vrh, in dirkajo dol, da so hitro v dnu; za lepote pa, ki jih nudi gorski svet, se pa niti ne zmenijo. Od vse ture nimajo drugega, kakor da vedo, koliko časa so porabili za vzpon in koliko za sestop.

Priznam, da sem tu in tam tudi jaz nekoliko podirkal, pa le takrat, kadar sem bil prisiljen, na primer, če me je lovila noč, če sem hotel uiti nevihti ali če se mi je mudilo na vlak. Marsikak planinec je že bridko obžaloval, da je bil suženj svojega časa, ker je bila naglica kriva nezgode, ki ga je zadela.

Neka štiričlanska družina se mi je nekako sramežljivo opravičevala, da je porabila za Triglav cele štiri dni. Jaz sem jih pohvalil: »Prav ste storili, da ste si vzeli čas. Če bi bili turo na Triglav opravili v enem dnevu, bi od tega ne imeli drugega kakor trudne noge in zavest, da ste bili na Triglavu. Tako ste pa gotovo odnesli najlepše spomine na dni, ki ste jih preživeli v »Zlatorogovem kraljestvu«.

Bilo je še pred zadnjo vojno, ko sem se nekega dne po sestopu z vrha sončil pred Triglavskim domom. Po stezi prihite trije mladi fantje. Vrv, ki jo je eden izmed njih nosil, mi je pokazala, da so preplezali steno, kar so mi tudi na moje vprašanje potrdili. Hotel sem jih tudi vprašati, katero smer so plezali, pa so prehitro izginili skozi vrata. Čez kake pol ure so bili že zopet zunaj. V mislih, da pojdejo na vrh, sem jim povedal, da je izredno lep razgled.

»Razgled? Ga prepuščamo tistim, ki pobirajo na potih markacij.« In odvihrali so med smehom navzdol.

Odgovoril je samo eden, zasmejali so se pa vsi trije. Zdi se mi, da se pri mladini vedno bolj razvija športna plat planinstva. Morda bo prišel še čas, ko bodo stali sodniki pri vstopu in izstopu Triglavske stene z urami v rokah, da bodo razsodili, kdo je odnesel rekord —.

Konec poti čez Komar je zavarovan z žicami in klini. Poslužujejo se ga še danes včasih tisti, ki hodijo po mulatijeri na Dolič, ker si s tem precej pota prikrajšajo.

Ker smo bili zaradi pogostnih sej spočiti, se v Zadnjici nismo nič pomudili, marveč smo šli kar naprej skozi Log naravnost v trentsko župnišče, kjer nas je gostoljubno sprejela »duhovska in deželska gosposka« v osebi kurata Medveša, ki je bil župnik, učitelj, občinski tajnik in poštar, vse obenem. Druge uradne osebe v Trenti sploh ni bilo. Le tu in tam je prišel kak orožnik poizvedovat, kdo je največ gamsov postreljal, če so se lovski zakupniki pritoževali čez divje lovce. Zvedel seveda ni nič. Tudi puške ni nobene našel. Imeli so jih skrite večinoma izven hiš.

Trenta je v zadnjih letih zelo zaslovela, zlasti še zato, ker se je nam zaradi dobrih prometnih zvez precej približala. Ko sem prišel leta 1891 prvič v Trento, sem stopil šele v Soči na kolovoz. Trentarji so se zadovoljili s stezami in tistimi kolesi, ki so jih imeli pri kolovratu. Bila je pa takrat Trenta res lepa in divjeromantična. Odkar pa tulijo po avtocesti samodrči in se »šopirijo« v ozki dolini podirajoče se vojaške stavbe, je vsa romantika izginila, čeprav ne vsa lepota.

Tujski promet nikjer ne poveča naravne lepote, ampak jo samo pokazi. Toda, ali Bled ne slovi tudi v inozemstvu po svoji lepoti? Tudi jaz mu ne odrekam lepote. Gotovo je bil pa takrat lepši, ko je Bogomila na Otoku častila boginjo Živo, pa tudi še potem, ko je bila krščena. Male lesene kočice so manj kazile njegovo lepoto, kakor jo kaze današnje palače. Ne vem, če bi bil Prešeren še danes istega mnenja, kakor je bil takrat, ko je zapel: »Dežela Kranjska nima lepš'ga kraja — kot je z okol'co ta podoba raja«.

Ker smo se kuratu Medvešu napovedali, je dal zaklati sicer ne pitanega teleta, saj tudi mi nismo bili izgubljeni sinovi, pač pa dobro rejenega kozlička. Povedal nam je takoj pri večerji, da ne smemo prej iz Trente, preden ga ne uničimo. Martin ga je ubogal, midva z Lojzetom pa ne, ker nisva smela trenaze prekiniti. Zato sva se drugo jutro poslovila in odšla; kajti v Kaninsko kočo sva imela precej daleč.

Pot po dolini navzdol je bila v jutranjih urah prav prijetna. Srečala nisva nikogar, niti otrok ne, ki so v tistih časih radi ustavljali redke tujce ter jih prosili za »krajcar«. Kraj ni prav nič spremenil svojega lica. Soča, Triglav, Razor in drugi vrhovi, ki zro deloma grozeče, deloma vabljivo v ozko dolino, vse je bilo še tako kakor takrat, ko sem kot dijak tod hodil. Noter do Soče nisva nikogar

srečala in ni se nama bilo treba bati, kdaj naju bo ogrožal kak motociklist, nama tik za hrbtom zavozil kolesar ali zatulil avto.

V Soči se je vojaška pot, do katere se je nekdanja steza povzpela, razširila v cesto, pa se nama kljub temu ni bilo treba kdo ve kaj umikati. V Bovec sva prispela, ko je poldne zvonilo. Ker se med vso potjo nisva nič ustavila, je bila v najinih želodcih ura že precej čez. Nekoliko počitka in okrepčila v trdi, pa tudi v tekoči obliki bi nama bilo jako prav prišlo. Namerila sva korake proti Pošti, kjer sva leto prej po posrečeni turi na Montaž in po toliko bolj ponesrečeni na Kanin prav dobro — onegala. Pa nisva prišla do cilja, ker naju je serpeniški župnik Sedej, nečak pokojnega nadškofa, prijazno prisilil, da sva šla z njim k dekanu, kjer so imeli duhovniki nekaj sestaneke. Pristrčnega sprejema, ki sva ga bila v župnišču deležna, nisem bil posebno vesel, ker sem slutil, da bova ostala v Bovcu, namesto da bi šla naprej v Kaninsko kočo. Moja slutnja se je uresničila. V prijetni družbi je čas tako hitro minil, da sva se prepozno spomnila, da je treba odriniti. In tako sva morala ostati, kjer sva bila.

Naslednje jutro, sva bila prav vesela, da se nisva zbudila visoko gori v koči, ampak v Bovcu. V kratkih presledkih je bilo ves dan. Tako ni bilo s Kaninom zopet nič, pa ne le zavoljo dežja, marveč tudi zaradi obmejnih razmer.

Nekaj dni poprej, ko sva midva z Lojzetom prišla v Bovec — vedrit, so orožniki prijeli nekega slovenskega dijaka, ki je prišel iz Italije na obisk k svojim sorodnikom, in ga odgnali v Gorico. Menda ni imel svojih »papirjev« v redu. Prava malenkost! Kdo se je pa takrat zmenil za »papirje«! Kadar sem šel v inozemstvo, sem vzel s seboj za vsak primer planinsko izkaznico poleg železniške legitimacije. Pokazal sem jo pa samo enkrat, ko sem zašel na prepovedano pot, ki vodi iz Göschenen v neko utrdbo.

Zavoljo aretacije italijanskega državljana so bili zelo ogorčeni v Rimu in brzojavke so med avstrijskim ministrstvom in italijanskim kar sem in tja švigale. »Zato rajši opustita Kanin, ki je čisto na meji. Prav lahko bi se zgodilo, da bi vaju karabinierji nalašč prijeli, če bi le za en korak prestopila mejo.« Tako nama je svetoval dekan in midva sva ga ubogala ter sklenila, da zaključiva trenajo z Mangrtom.

Vreme se tudi naslednji dan ni zboljšalo. Vedno je bilo še jugovo. Oblaki so se v krajših in daljših presledkih ves dan odcejali. En tak večji odmor sva porabila, da sva se od prijaznega gostitelja poslovila in se odpravila proti Predelu. V utrdbi, ki je zapirala vhod v Bovško sotesko, naju ustavi straža. Pokazala sva planinski izkaznici. Službujoči častnik naju je vprašal, če nimava kakih drugih papirjev. Ko sva to zanikala, se je po tihem posvetoval z desetnikom, nato nama je pa vrnil izkaznici: »Lahko gresta naprej, le tega ne vem, če bodo gori na Predelu s takimi legitimacijami zadovoljni.«

Naju pa ni prav nič skrbelo, če bodo na Predelskem prevalu z nama zadovoljni, ker sploh nisva bila gor namenjena. Krenila sva

namreč že nekoliko pod sedlom na »Alpenvereinweg«, ki naju je pripeljal v slabih dveh urah v Mangart-Hütte. Prav takrat, ko je planila iz sivih oblakov nova pomnožena izdaja dežja. Od vsega pota iz Bovca do kočice nisva imela nič drugega kakor — trenažo. Vse gore so bile zavite v enakomerno sivo meglo, ki se ni hotela nikamor premakniti.

V koči so sedeli trije Nemci iz Nemčije in preganjali čas. Za nama ni prišel nihče več. Kdo bo pa tudi hodil v takem vremenu po gorah, če ne — trenira! Ker smo morali celo popoldne tičati v koči in smo bili tako sami nase navezani, smo se hitro seznanili. Vsi trije so bili Saksonci in zato zelo prijazni. Ko so zvedeli, od kod sva, so naju prosili za informacije, ker so bili namenjeni tudi v Triglavsko pogorje. Pri tem je seveda prišel Lojze na svoj račun, ko jima je opisoval naše najlepše gore. Priporočala sva jim tudi, naj gresta v kočico SPD, kjer bodo prijazno sprejeti, čeprav so Nemci, in tudi dobro postreženi. Če so naju ubogali, ne vem; obljubili so pa, da bodo tako storili.

Drugo jutro se vreme še ni nič zboljšalo. Ko sem Nemcem povedal, da je vse nebo z oblaki zadelano, so kar obležali, češ da se ob slabem vremenu tako delo še najbolj izplača. Tudi Lojze jim je kako uro delal konkurenco v — smrčanju. Ko je okrog osme ure dež ponehal ter je potegnil mrzel veter, sem dobil nekoliko upanja na zboljšanje vremena. Sel sem v kočico in poklical Lojzeta. Saksonce sva pustila v Morfejevem objemu, oprtala nahrbtnika in odrinila.

Bila sva že skoraj na pol pota do vrha, ko zaslišiva za seboj glasni »Halt! Halt!« Ko se ozreva, zagledava nekoliko pod seboj dva orožnika. Tu nama ni kazalo drugega, kakor ubogati. Ko prideta do naju, je bilo prvo vprašanje, kam greva.

»Na Mangrt, potem pa v Belo peč. Trenirava za Montblanc,« je rekel Lojze.

»Kaj? Teren preiskujeta?« vpraša ostro mlajši orožnik.

»Ne, ne,« pojasnim mu jaz. »Trenirati se pravi vaditi se. Ker nameravava na Montblanc, si morava utrditi noge, da ne bova na poti omagala.«

»Ali imata kake legitimacije ali potne liste?« povzame sedaj starejši orožnik besedo. Pokazala sva mu vsak svojo planinsko izkaznico. Ko je pogledal mojo, mi je rekel: »Ali ste tudi vi duhovnik? Slikani ste v civilu in zapisano je, da ste profesor, pa ste profesorju prav malo podobni, še manj pa duhovniku. Niti klobuka nimate. Razoglavi hodijo samo vagabundi, pa še ti le takrat, če jim vzame oštir klobuk, ker nimajo s čim plačati. Zakaj pa niste spodaj v utrdbi povedali, da pojdeta na Mangrt, da so vaju na Predelu zastoj čakali?«

»Ker naju ni nihče vprašal, kam greva. Dovolite, prosim gospod vahtmajster, (imel je pa pod brado samo po dve zvezdi na vsaki strani), prestopil sem že marsikatero državno mejo, pa me še nihče ni prašal za kake papirje. Obmejna straža se je kvečjemu zanimala za tobak. Zakaj ste pa tu tako natančni?«

»Veste, gospod profesor, (ta naziv mi je zato privoščil, ker sem ga povišal v »rangu«), tu živimo na ogroženem ozemlju in prihajajo čez mejo tudi ogleduhi.«

»Saj so Italijani vendar naši zavezniki.«

»Pa kakšni! Rajši bi jih imel za sovražnike, bi vsaj vedel s kom imam opraviti.« In tako smo prišli od legitimacij na »visoko« politiko. Razgovor je končala šele krepka ploha, ki nas je razgnala. Orožnika sta odhitela v kočo, midva pa v — Belo peč.

Z Mangartom ni bilo nič, prav tako kakor s Kaninom. Ko sva prišla na Travniško škrbino, je voda po skalah, po katerih bi morala na vrh, kar drla. Zato sva jo ubrala s škrbine naravnost navzdol. Dež nama je bil zvest spremljevalec noter do Bele peči, kamor sva pricapljala mokra ko cucka. Za tovariša mi je bilo žal, ker ni bil še nikdar na Mangrtu, sebe sem pa s tem potolažil, da sem imel že trikrat na vrhu najlepši razgled. Tako sva končala svojo trenajo v dežju in megli.

Vreme naju je pa spremilo čez kak teden tudi v Chamonix. Montblanc sva dvakrat naskočila. Prvič sva prišla do hotela Tête Rousse (3167 m) drugič pa na Grands Mulets (3051 m). Obakrat naju je pa obrnilo slabo vreme nazaj v dolino. Tako je bila za Lojzeta trenaja nepotrebna, ker sploh ni prišel nikdar na Montblanc, zame pa prezgodnja, ker sem prišel gor šele dvanajst let pozneje.

Pavel Kunaver

DOGODKI V PREDOSLJU V KAMNIŠKI BISTRICI

ne 26. oktobra lanskega leta je gozdarja Tineta na stiku Konjske doline s Kamniško Bistrico kljub hudemu dežju nenavadno grmenje privabilo izpod varne strehe. Prihajalo je iz bližnje struge imenovane reke. Gozdarjeva hiša stoji prav blizu brega in njeni stanovalci so vajeni najrazličnejših odtenkov šumenja živahne Bistrice, ki se po velikem deževju izpremeni tudi v zlokobno bučanje. Kdor tega šumenja ni vaju, prve dni niti spati ne more blizu struge. Šumenje vode se izpreminja v najrazličnejše glasove, največkrat v človeški govor in misliš, da se bodo zdaj zdaj pred teboj pojavili živahno se razgovarjajoči ljudje. Gozdarja Tineta pa kaj takega ne moti. 70 let je že star in od rane mladosti je že v tej dolini in tudi visoko narastla Bistrica v jesenskem deževju ali ko se pomladi taja sneg po gorah, ga več ne moti. Toda dne 26. oktobra je bilo le drugače kakor v vseh dolgih letih njegovega življenja. Šel je torej ven in prizor ga je presenetil nad vse pričakovanje. Bistrica je strašno narastla in valila visoke valove, med katerimi pa so se premetavale ogromne množine starega lesa, ki je treskal s koli drug ob drugega, kar je obenem z bučanjem visoke vode povzročalo nenavadni grom.

Res se je popoldne tistega dne silovito ulilo, kakor že dolgo ne in med četrto in šesto uro popoldne je bil naliv tako hud, da je iz vseh strmih pobočij Kamniških planin planilo v dolino toliko narastlih hudournikov, da je voda po presoji tamošnjih ljudi kar za poldrug meter narastla. Toda kje naj bi se vzela ta ogromna množina lesa, ki se je prerivala po vodi, v kateri pa so se valile tudi silne množine proda in grušča od nekod? Nikjer vzdolž Bistrice niso drvarji naložili med letom toliko in takega starega in umazanega lesa, da bi ga mogla narastla reka odnesti. Pa se je možu posvetilo! V spominu so mu vstali davni dogodki, ko je bil 8 let star, torej iz dobe pred dvainšestdesetimi leti. Bila je to doba, ko so bile Kamniške planine še težko dostopne in turist je bil redka prikazen. Visoko nad reko je po dolini držala slaba pot čez Kobilico. V dolini so bile le revne kočje gozdarjev, lovcev in ogljarjev. Le v koncu je stala skromna planinska kočja. Širni gozdovi so se razprostirali po vsej dolini in po pobočjih. Iz konca doline je bilo posebno težko spravljati les do žage v Stranjah. Voda je bila edina pot, po kateri so ob kopnenju snega pomladi plavili les iz doline. Drvarji so morali z drogovi bezati in suvati tramove in polena proti sredini struge in cele dneve stoječ v ledeno mrzli vodi so silno trpeli. Posebno preglavico pa jim je delala soteska Predoselj. Sedanjim gorohodcem je precej malo znana. Vsi hite, izstopivši iz avtobusa pri Kopišču, v Konec do planinskega doma, Predoselj, ki leži komaj dobrih 10 minut pred domom in tik pod cesto, pa puste ob strani, četudi bi jih moral zanimati in bi jim trud bogato poplačal. Predoselj je nekaj sto metrov dolga soteska, v kateri dere Kamniška Bistrica med navpičnimi stenami temnosivega apnenca. Na nekem kraju pa je voda našla na desnem bregu apnenčevo steno tanko ter jo je preglodala in v sosedni kamenini, mehkem laporju izjedla široko kotanjo. Ta zanimiva kotanja deli gornjo daljšo sotesko, Veliki Predoselj od krajše, Mali Predoselj imenovane soteske. Nekdaj je 15 minut pred planinskim domom ob cesti stala tablica z napisom: Predoselj, in steza je gorohodca v nekaj minutah privedla do mračnega prepada, v katerem se je penila v polmraku Kamniška Bistrica. Čez prepad pa je držala ograjena stezica po velikem, med navpične stene zagozdenem balvanu — naravnem mostu. Vse to še danes obstaja, četudi v zanemarjenem stanju. Stezica je držala dalje v kotanjo, v katero je vrela reka iz soteske Velikega Predoslja. V kotanji se je reka razprostrla v mično majhno jezerce, odložila v njem mivko in dračje, se zaletavala v strmo previsno pečino na jugozahodnem delu jezercja, kopala tam globoko kotlo, nato pa se je zagnala v lepem slapu čez dvanajst metrov visoki prag v spodnjo sotesko Mali Predoselj. Stena na levem bregu je ravno tako visoka kakor v gornji soteski, na desnem bregu pa je za polovico nižja. Obe sta popolnoma navpični in deloma zaradi vode izpodjedeni ter tvorita nekaj desetih dolgo sotesko, iz katere pridrvi sproščena Bistrica v nato razširjeno dolino. Omenjeni slap smo mogli videti nekoč le od te

Mali Predoslj po 26. X. 1952: Slap je izginil, pokazala se je zagozdena skala — drugi naravni most —, 200 sežnjev zagozdenega leša in okoli 4000 m³ proda je voda odnesla. (Risal P. Kunaver)

strani z ozke police v apnenčevi steni. Pozneje so naredili tam čez mostiček in varne stezice nad slapom in po kotanji nad jezercem. Po drugi vojni so vse te naprave popolnoma propadle, kar bo vzrok, da posebno mladina ne bo vedela in razumela velikih izprememb, ki so se zgodile v tem delu Predoslja dne 26. oktobra 1952 in ki so posegle tudi v znanstveno razumevanje nastanka spodnjih delov Predoslja.

Večina ljudi, tudi znanstvenikov, je mislila, da je nastal lepi slap med kotlino in sotesko Malega Predoslja tako, da se voda še ni zadosti globoko zarezala nazaj in izravnala svoje struge. Vsi so mislili, da pada slap čez solidno skalno stopnico, za katero bo potrebovala Bistrica še dolge, dolge dobe, da jo bo preglodala in primerno poglobila tudi dno Velikega Predoslja v smeri izvira, kar se vrši z vsemi slapovi in dolinami v naših gorah. Posebno lep tak primer je blejski Vintgar, kjer to delo poglobljanja in zarezavanja opravlja slap Šum in brzice Radovne v soteski.

V Predoslju pa so bile razmere drugačne, le da nikdo, razen najstarejših drvarjev, ki so pa večinoma že vsi pomrli, zanje ni vedel. Gozdar Tine je bil tedaj, ko so v Predoslju nastale neke posebne razmere, komaj osem let star. Drvarji se tudi niso zanimali za lepote Predoslja, ampak mnogo bolj za to, kako bodo spravljali les skozi nerodne soteske. V dnu Predoslja so zaradi vodnega izplakovanja in brušenja z ostrim gruščem, ki ga deroča voda nosi navzdol, kakor v vseh podobnih soteskah, nastale kotlice, stene pa so

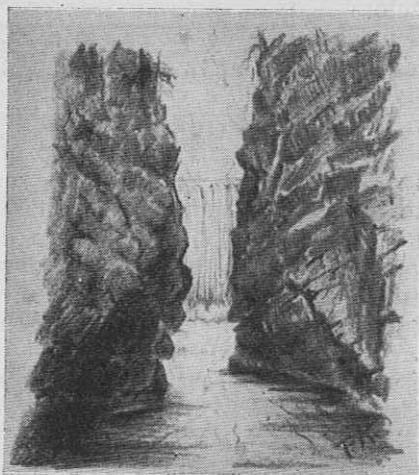
skledasto izdolbene, kakor da bi jih z velikansko žlico plitvo posnel. Robovi med temi udolbinami so ostri in mole izmenoma v strugo, tako da plovbo lesa po komaj nekaj metrov široki navpični soteski ovirajo in povzročajo zagozditve. Take zagozditve so bile kaj navadne tudi v Predoslju in so se drvarji z njimi trdo borili in viseči na dolgih vrveh v temačni soteski le težko spravljali les naprej po Bistrici. Zato je tudi umevno, da so hitro pozabili na veliki dogodek pred dvainšestdesetimi leti v Predoslju, ki je bil potujočemu občinstvu malone popolnoma neznan, nam pa je njegovo lepoto odkril in deloma napačno — ne po svoji krivdi — razložil naš znameniti prirodoslovec Ferdinand Seidl v svoji knjigi »Kamniške ali Savinjske Alpe«, ki jo je leta 1908 izdala Matica Slovenska.

Pa se vrnimo še enkrat h gozdarju Tinetu izpred Konjske. Po neurju dne 26. oktobra t. l. je ugledal v Predoslju ogromne izpremembe. Že na naravnem mostu je opazil, da je soteska pod njim močno poglobljena, in pokazal se je do osem metrov globok, svetlorjavkast rob stene, pod katerimi je Bistrica zaradi novega povečanega strmca mnogo močnejše grmela čez brzice. Ko pa je prišel v jezersko kotanjo, je našel tam še mnogo večje razdejanje. Jezerce je izginilo, na njegovem mestu pa je zijala nova kotanja, ki je bila na meji jezerske kotanje in soteske Velikega Predoslja do 8 metrov globoka, na spodnjem delu pa, kjer je bil slap, pa celo okoli 12 metrov globoka. Stene na levem bregu so bile vse sveže oprane in svetle, z desnega brega pa so se v globini tekočo Bistrico udirale zdaj pa zdaj še vedno množine proda in grušča s strmega pobočja. Slapa pa ni bilo več! Namesto njega je zevala ob vходу v Mali Predoselj spodnja soteska, ki je doslej nismo videli, in nad njo je visel zagozden v sotesko tak balvan, kakršen tvori nad sotesko Velikega Predoslja gornji naravni most, čez katerega drži stezica. Tako se je pokazal drugi naravni most v Malem Predoslju!

Kako se je vse to zgodilo? Kje je bilo trdno skalovje, ki naj bi tvorilo podlago slapu? Bil je samo videz, ki je varal vsakega obiskovalca po letu 1890. Pri tem pogledu v razdejanje, ki pa je ves Predoselj naredilo še mnogo bolj romantičen in divji, se je gozdar Tine spomnil, da jezerca in slapa pred 62 leti sploh ni bilo! Soteska Predoslja je bila globoka, kakor je sedaj zijala pred njim, in čez soteski sta bili povezjeni skali, naravna mostova, pod katerimi je drla Bistrica v hudih brzicah, kakor sedaj po 26. oktobru! Tedaj, pred 62 leti so kakor po navadi plavili les iz konca doline. Vse je šlo po sreči skozi Veliki Predoselj, ob vходу v Mali Predoselj pa se je lesovje zataknilo, in ker ga je bilo mnogo — okoli 200 sežnjev — se je sicer ogromna luknja med spodnjim naravnim mostom in dnom ter tam zelo ozko skupaj stoječima stenama zamašila. Deroča voda pa je začela hitro grmaditi na les prod in grušč, ki je zasul kotlino med Malim in Velikim Predosljem do 12 metrov na debelo. Čez novo pregrado, sestoječo iz lesa in nad njim se

nahajajočo skalo — naravnim mostom — pa je začel v sotesko padati v sotesko lep slap, ki je toliko let skrival resnico o svojem nastanku in razveseljeval redke obiskovalce.

Sedaj je ves Predoselj zopet izpraznjen. Siloviti pritisk nenadno narastle vode v jezercu je podrl že deloma trohneči les in ga vrgel iz kotline, z njim vred pa tudi več tisoč kubičnih metrov v kotlini in v soteski Velikega Predoslja v šestih desetletjih nanošeni les, prod in grušč. Svetlorjave stene poglobljene soteske in jezerske kotline pričajo o velikanskem delu, ki ga je voda v nekaj urah opravila. Z besedami opisati je vse to, kar nudi sedaj Predoselj, zaman. Kdor se zanima za delo in posledice naravnih sil, naj pride sam in naj si ogleda. Ne bo mu žal! Prav pa je, da prečita vsaj strani 157 do 161, če že ne vso prej omenjeno Seidlovo knjigo. Seidl pa se je zmotil le o nastanku sedaj uničenega slapa, v vsem ostalem pa ima prav. Res je, da je vsa soteska nastala po regresivnem urezavanju Bistrice v apnenec, ker je nekoč v davnini preko trdega apnenca nenadoma pritekla na mehki lapor, katerega je lahko kopala in odnašala, sama pa je čez stopnjo iz apnenca padala v vedno večjo globino pod seboj. Tam na spodnjem koncu Predoslja je bil res slap, ki je v težko preračunljivih dobah nazaj se zarezujoč polagoma izdolbel vso sedanjo sotesko. Vsa razlaga nastanka Predoslja je sedaj poenostavljena in bolj razumljiva in mnogi dvomi, ki so se porajali v gledalcu 60 let trajajočega obstanka jezercu in slapa, so odpravljeni. Tudi vse delo vode v tej lepi pokrajini je sedaj lažje mogoče opazovati, ker so posebno ob majhni vodi nekatere nevarnosti minile ali so zelo zmanjšane, zanimivosti pa so postale večje in bolj dostopne. —

Slap v Malem Predoslju do 26. X. 1952, ki je za vodnim zastorom skrival resnico o svojem nastanku. (Risal P. Kunaver)

Marijan Lipovšek:

DVA POMLADANSKA SMUŠKA IZLETA

red minulo vojno smo našo deželo doživljali po večini le v njenih naravnih lepotah. Ob poklicu in delu se je v naših mislih izoblikoval še drug, poseben svet, ki nam je bil kakor praznik in svetišče. Videli smo pred seboj nežno pomladno travo, gozdove in rušnate planjave, oblake, ki polzé čez poletne stene, vso žarečo krasoto jesenskih gozdov in zimsko prelest. Letni časi, ki so tekli čez gore, so vklepali naše misli.

Čim starejši smo postajali, tem globlje so se te predstave zare-zale v srce. Vstajale pa so tudi sence. Zavedeli smo se nesreče krog nas, mnoge je potegnila v svoj bridki krog. Videli smo solze in trplje-nje, pa tudi nadutost, grabežljivost in brezmejno malomarnost. Narod, ki ni mogel rešiti nobenih svojih bistvenih vprašanj, je živel v tem zemeljskem raju in trpel. Gospoda pa je vladala.

Po vojni se je to na mah spremenilo. Drugače smo gledali in občutili našo zemljo. Nikoli pa mi ni to postalo bolj jasno kakor tedaj, ko so mi prišle v roke tele besede:

»Domovina! Da, toda zdaj ne več domovina letnih časov, trav-nikov, polj in gora. Nič več samo domovina osebnega veselja in sreče. Moja domovina se je poglobila in počlovečila. Roke mučenih in padlih so posegle po meni in me priklenile na domačo prst. Postal sem član velike tisoč in tisočobrazne družine.«*

To je tisto! To je razlika v našem prejšnjem in sedanjem gle-danju na našo deželo.

Slast in lepota naših letnih časov pa sta ostali slej ko prej isti. Stara resnica je, da je vsakemu, ki je svoje srce daroval naravi, enako draga vsaka letna doba. Še več! Vsak mesec s svojo poseb-nostjo ga mami in polni s trepetajočim pričakovanjem, kakor pač zajema iz prejšnjih in vodi v prihodnje dni prečudno življenje in presnavljanje narave. Vendar sta v toku leta morda najlepša do-godka slovo zime in prihod pomladi. Nič ni enakega pomladanskim snegovom. Njihov dih, barve, ki sijejo čez nje, cvetje, ki raste in poganja smrtni sneženi sapi navkljub, vse to nam vliva v srca polno, kipečo radost. Samo pomladi imamo občutek tistega velikega crescenda, rasti, ki je rast vsega življenja, pa tudi upanja in gledanja v prihodnje dni.

V tem času se vsakokrat odpravim na kako smuško pot. Najraje v visoke gore, večkrat tudi v nižje hribovje, saj ima to prav tako svoje lepote. Dr. Kugy je posvetil več poglavij svoje prve knjige pohlevnejšim goram: Črni prsti, Golici, Pršivcu. Ravno ti odstavki poleg poglavij o »gorski pomladi« in o Scabiosi Trenti govore za edinstveno lepoto tega dela. Zdi se, da je v gorah tako kakor v umet-

* Ferdo Kozak: Domovina. (Beseda iz naše borbe.)

nosti: pomembnost ni vedno v veličini dejanja, temveč tudi v njegovi intenzivnosti.

O dveh takih, po višini neznatnih izletih, pripovedujejo naslednje vrste.

1. Čez Smrekovec do Raduhe

V nezakurjenem jutranjem štajercu sva z Janekom trepetala od mraza. Skozi rosna okna je v Zasavju gledal zgodnji, pust in meglen dan. Stiskala sva se drug k drugemu in potrpežljivo čakala, da pride najina postaja. V Celju sva prestopila v savinjcana in v skoro praznem vagonu prestala še mrzlo vožnjo do Paške vasi. Ko sva čakala na avtobus, se je megla razkadila. Marčevsko sonce je z vsem razumevanjem posijalo na naju, v Mozirju pa nama je bilo že prav toplo. Kopna in popolnoma presušena zemlja je ležala pred nama, brez cvetic in brez zelenja. Le rjav, razrit kolovoz se je vil čez pašnik, kjer sva hodila do prvih strmin.

Namenila sva se na Smrekovec čez Mozirske planine. Že dolgo me je vabila tista stran prelepe štajerske dežele. Spoznal sem jo nekoč v poletju in od tedaj mi ni dala miru. Vedel sem, da so tam krasna smučišča, a še bolj me je zanimala pot po širokih hrbtih od Golti čez Kal do Smrekovca in od tam na Raduho čez Krnes, Komen in Travnik. Na tej poti smuke zaradi venomer dvigujočega se sveta ni dosti, zato so pa pogledi in značaj tistih gorá nepopisno lepi.

Spominjam se, da je Bogdan Jordan, ta dobri fant, ki je kot talec padel med vojno, nekoč pisal o smučiščih med Raduho in Smrekovcem. Dih tiste, še danes precej samotne pokrajine je vel iz njegovih prisrčnih besed.

»Prav na leseni križec nad slemenom koč se je usedel drobni oznanjevalec pomladi in neutrudno klical, klical. In jo je priklical.«

Težko nam je pri srcu, ko se zavemo, da za Bogdana ni več pomladi, temveč le črn grob, ki mu ga je dala tujčeva krogla. Spomin nanj pa živi v nas. Bogdan je romal od Raduhe do Koprivne, od Plešivca do Golti. Povsod so spoznali lepega, visokega fanta in dekleta so nemirno spala, če so ga čez dan srečala. Vasoval je pri Lenčiki in Liziki v Koprivni, pri pokojnem župniku Hojniku pri Sv. Jakobu nad Solčavo (tudi Hojnika so ubili Nemci) — pa spet po vaseh okrog Črne, Sv. Vida, Belih vod in Kotelj. Vzljubil je ta prelepi del naše zemlje, kakor ga mora vzljubiti vsako odprto srce.

Sedaj sva hodila po njegovih stopinjah. Po strmih klancih, izsušenih pobočjih in razkopanih kolovozih. Neka svetnica čudnega imena, Radegunda, nama je pozvanjala poldne iz svoje cerkve levo nad nama. Vročina je pritiskala kakor poleti. Soparno je bilo, midva pa v polni zimski opremi s smučmi na ramenih. Le visoko na robu je med smrekami nekaj sneženih lis usmiljeno gledalo na prepotena smučarska aspiranta.

Pod koč, kjer pot preči strme jarke, se je nebo čudno pooblačilo. Ne s hudournimi oblaki, le sonce je dobilo moten sij, mrene so

se zgostile in nenadoma je postalo temno. Ko sva bila v koči, je zunaj završalo. Nevihta se je pognala čez gore in kmalu je začelo gosto snežiti. Čez četrto ure sva bila sredi prave zime. Vihar, mraz, metež. Z nadejo na lepo vreme sva se spravila spat.

Drugo jutro so se zasnežena pobočja pri koči bleščala na vso moč. Mrzla senca v osojah je bila zato tem globlja. Počasi sva v družbi znancev iz Celja hodila gori na sedelce Istéje po valovitih planjavah in med redkimi drevesi. Zgoraj sva kar obstala — kakšen pogled! Široka naročja gore so se vsa bela pogrezala doli na Kal. Črne armade gozdov so prodirale iz dolin, čim višje, tem bolj bele, posute z novim snegom, kajti v dolinah je prejšnji večer le deževalo. S Kala je strmel navzgor obli Smrekovec, ves v viharnih meglah in slepeče belih sončnih lisah, nad njim pa cela vojska razmetanih oblakov na modrem nebu. Mrzlo je brilo s severa. Gledala sva najino bodočo pot, gorske hrbte proti Travniku in Raduhi. Daleč so se vili na zahod, vedno višji in bolj motni, dokler se niso izgubili v mračnih meglah sredi visokih gora. Na jug so hiteli oblaki. Zgrinjali so se drug čez drugega in modra okenca so se smehljala med njimi.

Ločila sva se od družbe in se spustila na Kal. Od tam sva počasi stopala tu in tam po prekopninah, večidel pa na smučih skozi lepe gozdove in odprte jase na širono planjavo pod Smrekovcem.

Koča tačas še ni bila dozidana. Nizka stavba za njo je bila last črnjanskih planincev. Bila je zaklenjena. Ugibala sva, kaj naj storiva. V globokem novem snegu nisva mogla še tistega dne priti na Raduho. Predolga je pot. Preiskala sva bajte spodaj na planini. Bile so zanemarjene in prenočevati v njih bi bilo slabo. Zatekla sva se torej v drvarnico ob črnjanski koči, kjer sva našla nekaj dobrih, čeprav debelih in nerodnih slamnjač. Do sončnega zahoda sva smučala pred kočjo v zmrzujočem snegu, pripravila sva si večerjo in se končno v mraku spravila pod slamnjače. Do solz sva se nasmejala drug drugemu, ko sva se odevala z nabuhlimi vrečami, preden sva našla vsak svojo primerno lego v gnezdu. Toplo je pa le bilo in izvrstno sva spala.

Drugi dan sva bila zgodaj pokonci. Bilo je jasno in mraz. Komaj sva obula trde, namrznjene čevlje. Prvi klanec nad kočjo je bil malo hud — s smučmi na rami in do pasu v snegu. Zgoraj pa je bilo bolje. Na prvi planotici sva si privezala smučji in romala dalje.

Začela se je najina prava, težko pričakovana pot. Kako naj jo opišem? Mislite si mnogo kilometrov dolg, precej širok gorski hrbet, ki mu je slame skoraj povsod golo. Včasih drsiš po planih jasih, potem se sklanjaš pod belimi smrekami, prečiš kak plot in spet dalje po goljavah, visoko zasneženih, venomer naprej in naprej, kakor brez konca v jasnem, mrzlem zraku in toplem soncu. Obzorje raste, pot drži venomer rahlo navzgor. Že gleda bela Peca na desni izza robov, pred seboj vidiva daljno Raduho s temno črto stanov planine Javorje, levo za njo pa špike in vrhove Savinjskih gorá, vse bele, s kronami oblakov nad seboj.

Z ravnih livad, ki so jim meja smrekovi gozdovi, prečiva v južno stran čez strm, zasnežen gozd. Neke stare sledi, ki jih novi sneg ni docela pokril, najbrž so bile lovčeve, so naju vodile vprek. A smer sva ubirala po svoje. Sama sva si izbirala pot; saj sva vedela, da se morava držati grebena, dokler ga je kaj.

Za gozdom sva se čez globoke zamete prekopala nazaj na rob. Tam se hrbet zoži. Strmejša postaja pot. Vije se mimo dreves — samotarcev in ob lepih zastrugih vse više do širokih planjav Komna, kjer v naglem smuku zdrkneva do kapelice visoko nad prevalo.

Zgodnja popoldanska ura je. Janek počiva, nekoliko ga je zdelala dolga pot, ki sva jo prešla v naglem koraku brez počitka. Krog naju je mir. Pomladno sonce prijetno prigreva in vsepovsod silijo kopni jeziki med snežno poljano. Od smuči se odteka otajani sneg. Pred kapelico je ograja, njen les je topel in suh. Tih in prijeten je počitek. Sam jo mahnem na vrh Komna. Čisto zelene vulkanske skale se zlivajo z belim snegom in nebesno modrino v prečudno harmonijo. Nikjer drugod ni v naši deželi takih barv, takega soglasja med mogočnostjo širine in vzduhom višine, med sredogorjem in alpskim svetom. Nekam tuj nam je ta mrtvi ognjeniški, sedaj globoko zasneženi svet, morda pa zato tem dražji. V globelih leže doline, Savinjska na jugu in Mežiška na severu. Daljno obzorje nima meja. Gólica in Svinška planina sta čisto blizu. Pohorje se boči v belem loku, od njega pa do Komna leži razmetani svet hribovja in gričevja. Sv. Vid in Uršula na Plešivcu gledata sem čez. Menina na jugu v rahlih meglah. Doline so rjave, kopne, vmes pa na pol prekopnela pobočja. Pomlad prihaja. Njen topli, vlažni in sladki dih veje čez gore.

Od kapelice je prvi klanec navzdol zelo strm. Našla pa sva dobre prehode. Sneg je bil sicer razmočen, a smučke so še kar dobro drsele. Z gozdnate jase sva se držala markacije, ki naju je kmalu pripeljala na prostrano prevalo. Tam je bilo treba kar po svoje dalje. Znamenja vodijo s hrbta na sever in na jug, midva pa sva morala na zahod proti Travniku. Dolga je pot, zelo dolga. Brezkončna poezija zasneženih gozdov je naju spremljala, vsa tiha, bela lepota na nepozabnih potih, ki so se odpirala med dolgimi vrstami smrek.

Iz mraka in globoke gozdnate sence sva dospela na sončno jaso. Že so padali žarki poševno, v senci je ležal ozek, gol jezik, ki se dviga do vrha Travnika. Po njem je bilo treba speljati dobro smučino, da se nisva preveč upehala, bila sva namreč brez kož za vzpon. Posrečilo se mi je, da sem med sneženimi kuclji, grmovjem in drevjem tako dobro pogodil smer, da me je Janek, ki je zložno hodil za menoj, glasno pohvalil: »Tvoja simfonija ni nič proti tej genialni smučini!« Smejal sem se mu, res pa je, da sem imel občutek dobro izvršene naloge, česar pri umetnosti žal ni vedno. Tam nas zmerom nekaj grize, kar bi radi popravili, pa ne moremo. Seveda ni laže simfonije pisati kakor smučino utirati.

Vrh Travnika me je resno začelo skrbeti, kaj bo z nama. Šlo je že na peto popoldansko uro, pota pa še toliko pred nama! Zimska hoja je zlasti v novem snegu pač mnogo daljša in napornejša od poletne. Bilo je mraz. Bledo sonce je zahajalo nekje za Raduho, veter je bril in severno obzorje je bilo prav mrko. Brž sva se nekoliko razvedela in jo udarila nizdol proti širokim planjavam. Tam so smučiči brzele, da so hlače kar plapolale. V dnu sva se ustavila, zavila na desno, malo zgrešila in potavala v gozdu, a sva se le znašla in ujela pot proti Beli peči. Precej visoko pod gozdnatim robom sva, ponekod v odličnem smuku, dospela na zasneženo planino v Sedelcih.

Tam je bilo že mračno. Sneg je ležal tudi v treh ali štirih podrtih bajtah. Bleda svetloba je ugašala. Zvezde so se prižigale in vedno bolj mrzlo je bilo. Iskal sem prehoda proti Raduhi, a nisem ga našel. Kamor sem šel pogledat, povsod grd, strm in zasnežen, neprehoden gozd. Koče na Raduhi, ki so se nama že precej približale — razločila sva sprva še posamezne stanove v daljavi onstran globokega jarka — so tonile v temo. Oskrbnik na Mozirski planini nama je povedal, da je tam nekje lovska kočica, a zanjo nisva vedela, kje leži. Utrujena sva bila in preden bi zmogla pot po celem skozi gozd, bi pretekle cele ure. Zato sva se odločila, da greva v dolino.

Nekaj časa sva gazila v snegu nizdol po strmem kolovozu, a skoraj sva ga izgubila. V temnem, nočnem gozdu ga ni bilo mogoče slediti. Spuščala sva se na slepo vse niže. Včasih je bilo precej mokro, zasneženo, spolzko in skalovito, a imela sva srečo. Končno sva stala v dnu ob gozdnem jarku, do kolen v snegu. Našla sva za vodo stezo, onkraj je bila izhrojena pot, ki naju je povedla na pol kopno cesto. Krevsala sva po njej in ko se je dvignila iz doline na levo, se je izgubila v slabih sledeh med drevjem. Šla sva nazaj, misleč, da sva zgrešila pravi odcep. Res sva na nekem ovinku našla dve vijugi, ki sta naju pripeljali prav v dno doline — a kam sva prišla! Na ogromen kup nagrmedenih, posekanih debel. To je bila zabava lesti v temi čeznje in s težkimi oprtniki in smučmi na ramah loviti ravnotežje na gladkem lesu! Onstran kupa sva naletela na rižo. Nisva imela pojma, kje sva, saj sva bila ponoči v popolnoma neznanem svetu. Odšla sva torej po riži navzdol, k sreči ni bila strma, zato pa neskončno dolga.

Motna svetloba moje baterije je odsevala na mokrih tleh in od sten, ki so se nama bližale. Zašla sva v sotesko. Tenek pas neba se je slabotno svetlikal visoko nad nama. Črne stene, tako ozke, da bi jih z rokami dosegla, so naju stiskale v svoje prepade. Riža je vodila med njimi, podprta spodaj s tramovi, pod nama pa je zevala črna globina, ki ji nisva dosvetila do dna. Tesno nama je bilo. Iz prve soteske je držala pot v drugo, na videz še groznejšo. Na nekem ovinku, kjer je bilo ob riži malo prostora, sva vsa utrujena sedla. Janeku so se koj zaprle oči. Skoraj je omagal, a priganjal sem naprej, saj sva vendar morala nekam iz te začarane doline. Končno se je svet odprl, prišla sva do še večjega kupa nametanih debel. Dolgo sva lezla čeznje. Onstran sva prišla na cesto in po njej kora-

kala mimo temnih hiš še daleč, daleč doli, dokler se niso za nekim ovinkom zasvetile luči — dolina Savinje. Bila je polnoč.

Ob prvi hiši, kjer sva se ustavila, je ležal pred vrati pijan možakar. Na najino trkanje nama niso ne odgovorili, ne odprli, čeprav je sijala luč v hiši, ki je bila videti nekaj »boljšega«. Zato pa nama je gostoljubno odprl sosed, preprost kmet, in naju spravil v senik. Na pol mokra od snega in znoja, trudna in zaspana sva se zarila v seno in spala, spala.

V megli in pustem dežju sva hodila naslednji dan skozi Luče in Podvolvljek. Zgoraj na sedlu je tiho snežilo. Marčevski sneg je rosil iz sive megle. V tenkem, vztrajnem dežju sva pod večer prišla v Kamnik.

D. N.:

PO PODZEMELJSKI LJUBLJANICI

(Nadaljevanje)

Pot nas vodi dalje navzdol, med ogromnimi bolvani, ki so v tisočletjih popadali s stropa.

»Kaj če bi nekak takle kamenček padel sedajle s stropa?«

Kar pospešimo korake. No, pa se ni bati! Je treba že malo večjega potresa, da kaj takega prileti.

Tla so že bolj ilovnata, strop je nižji. Smo že v rovu, kjer slišimo bobnenje Pivke. Na levi je rov, skozi katerega smo pogledali zadnjič, ko smo bili v Pivškem rovu. Kot predstraža nas pozdravi lep stalagmit, pol metra debel in dva metra visok, svetlikajoč se na velikih kristalnih ploskvah v vseh niansah od rjave pri tleh do snežno bele »kape«.

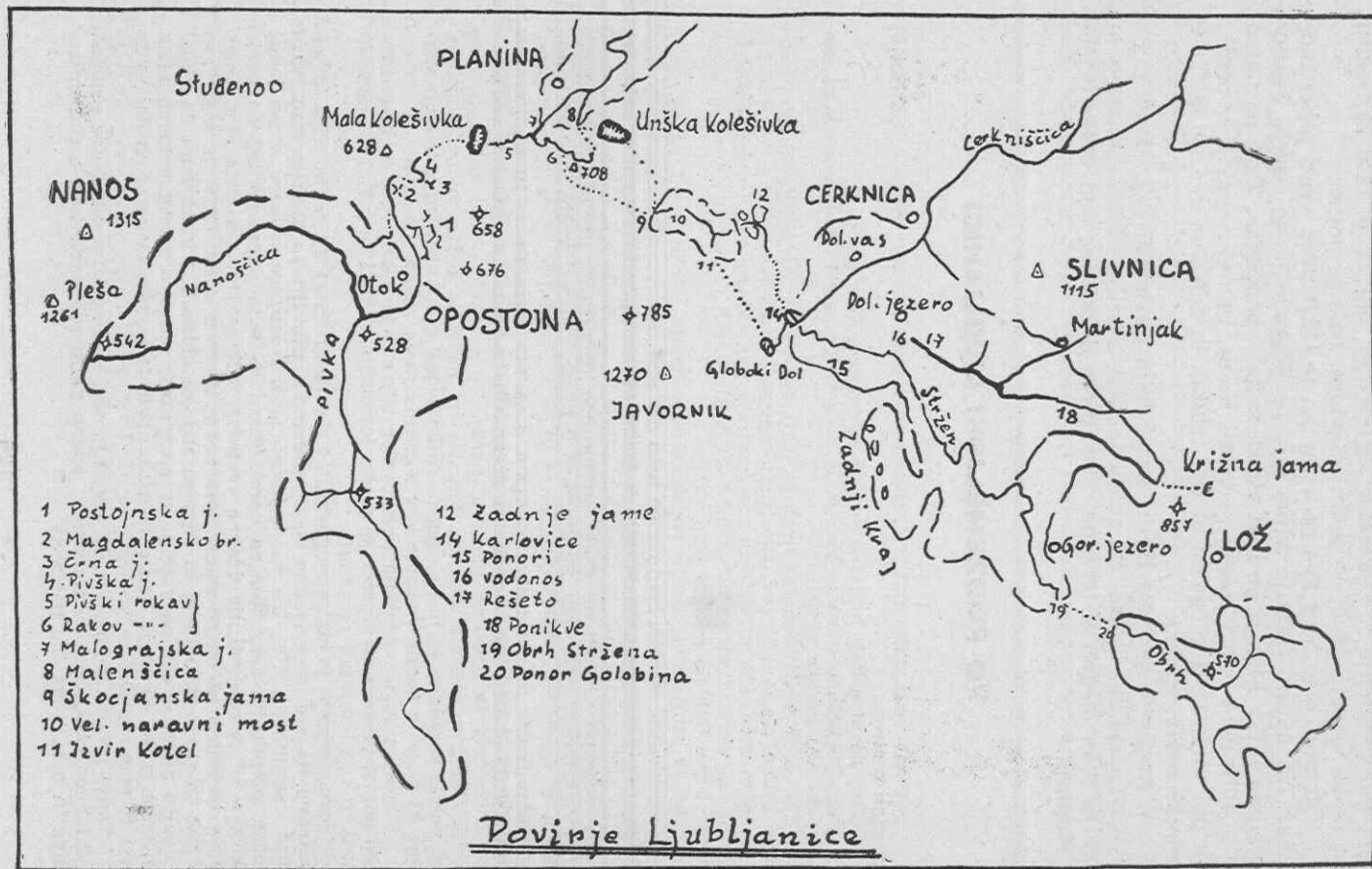
Kmalu stojimo na bregu podzemeljske struge. Pivka grmí mimo nas v temo. Razdelimo si delo. Najprej po toku navzgor. Tu ni mnogo upanja na »napredek«. S težavo se eden prebija v čolnu preko brzic in kamenja. Lepo jezerce in stena zaključita ta izlet. Več sreče je na spodnjem koncu. Mokri do kolen skačemo s skale na skalo, prenašamo čoln in se prepeljavamo kakih 300 m daleč, dokler se voda ne umiri in v sifonu napravi večje, lepo in temno jezero. V ilovici smo našli skromno zeleno rastlinico, ki je še kar dobro uspevala. Seme je verjetno priplavallo z visoko vodo in se tu ukoreninilo. Svetlobo pa ji nadomešča množica organskih in hranilnih snovi v vodi.

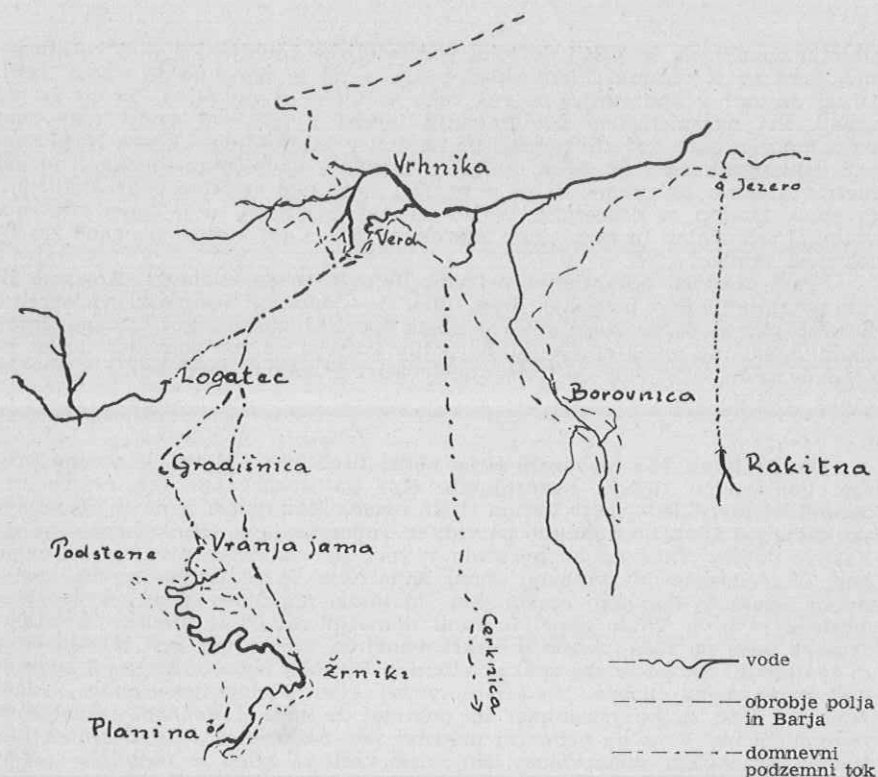
Čaka nas še naporno plezanje nazaj. To je napornejše, kot bi si kdo mislil. Loviti z nogami nihajočo lestvico in nositi še težak tovor na plečih! No, pozno popoldne je imelo sonce priliko videti pred vhodom v brezno skupino, ki si je iz svojih nahrbtnikov nabirala moči za pot domov.

Običajen turist, oziroma obiskovalec Postojnske jame ima določeno pot. Z vlakom do Kalvarije, preko Kalvarije, morda še v Rajske jame in nazaj. A to ni vsa pot po jami!

Samostojnejši si hočemo ogledati še Črno in Pivško jamo. Na koncu prekrasne Rajske jame vidimo vhod v umetno Bertarellijevo galerijo. Nad 400 m daleč moramo po njej. Tu nas ustavijo močna železna vrata v Črno jamo. Močan prepah jih zaloputne za nami. Takoj se nam odpre pogled na večjo dvorano, ki jo razsvetljuje dnevna svetloba, prihajajoča skozi zamrežen vhod. Pod vrhom drži na desno slaba steza nekaj deset metrov dalje ob vodi, levo pa pot in rov proti sifonu, ki smo ga zadnjič obiskali. Tu najdemo še napol v ilovico zakopan Krausov čoln in spominsko ploščo v čast nekemu bitju ženskega spola, ki se je konec 19. stol. upalo tako daleč v jamo. Sedaj so ta bitja že pogumnejša!

Dalje po poti gremo kmalu preko mostu, pod katerim rastejo že prilično veliki kapniki. Dokaz, da morejo v dobrih razmerah rasti tudi precej hitro. Vlaga in prepah sta jim potrebna.

Izviri Ljubljanice na Barju

V prehodu iz Črne v Pivško jamo so zopet težka železna vrata, kjer lahko opazimo sledove nasilnega vlamljanja. Deloma ob podzemeljski strugi, deloma po umetnih galerijah in rovih nas vodi pot precej daleč, do vhoda, do zadnjega sifona. Pivka nam tu pokaže vso svojo veličastno divjjo moč. Občudujemo to divjanje in razgrajanje vode, dokler se mirna ne izgubi v podzemlje po nam za zdaj še neznanih poteh.

Vhod je tu globoko brezno, ob katerem je napravljena steza in do njega lepa cesta iz Postojne. Od zadnjega sifona so Italijani vrtali rov proti Planini, hoteč razčistiti uganko vmesnih dveh kilometrov, a jih je prehitelo l. 1943...

Po vsej poti skozi Bertarellijevo galerijo in do Pivške jame smo videvali ostanke nekdanje električne napeljave in razsvetljave. Pred leti pa so neznan vandali večkrat vdrli skozi Pivško jamo in vsakokrat nanovo vso popravljeno napeljavo uničili. Hoteli so še dalje v Črno jamo, a se vrata le niso vdala. Zanimivo je le to, da niso razbijali z namenom, da bi kaj vzeli, le »razbijanje zaradi razbijanja«! Nerode so pustili na mestu še vojaško orodje, ki so se ga posluževali pri »delu«!. Kakšne namene so imeli, se vprašujemo? Očuvati naravo pred oskrumjenjem moderne tehnike? Mar nočejo pokazati lepote podzemlja še drugim? Verjetno isti ljudje so obiskali tudi Otoško jamo in si nabrali precej »spominov«. Da bodo imeli kos »lepote« tudi doma!

Zasledujemo sedaj Unico. Unica, ki ponika na NE in N robu Planinskega polja, se zopet prikaže v okolici Vrhnike, v izvirih Ljubljanice: Retovju, obeh Močilnikih in Ljubiji, skupno z Logaščico, ki se podzemno priključi njenemu toku, ne daleč od Logatca. V te dele podzemeljskega toka nam je bilo komaj da usojeno stopiti in jih preiskati. Prišli smo do vode v Gradisnici pri Logatcu, ki je skoraj verjetno voda Ljubljanice; podatki iz prejšnjega

stoletja govore, da so prišli do toka podzemeljske Ljublanice tudi v Lipper-tovi jami na N obrobju Planinskega polja, a mi je ponovno še nismo našli. Drugi dostopi v podzemlje, za nas tako vabljivo in zanimivo, pa so žal še zaprti. Pri nazemeljskem preiskavanju terena v približni smeri toka smo našli množico jam, katerih nobena pa ne drži v »obljubljene« kraje. Našli smo več velikanskih udornih dolin, kukav, s strmimi, navpičnimi stenami, do sto metrov globine. Sklepamo, da se je tu udrl strop nad velikimi podzemeljskimi prostori. Dostop v podzemlje bi bil tu najverjetnejši, a je zopet zvezan z velikimi tehničnimi in finančnimi zaprekami. Tu, n. pr. čutimo ponekod zračni tok med skalami...

Tudi poizkusi potapljanja v izvire Retovja so se izjalovili. Koristno bi bilo potapljanje še v marsikak drug sifon. A — oprema! Pomanjkljiva oprema je naša glavna ovira. Naše delo ni nikak šport ali luksus, kot moramo marsikdaj slišati na naših »pripročnih« potih. Potrebe našega gospodarstva so se razširile že na kras, kjer je treba sodelovati z znanostjo predvsem s speleološkimi raziskavami.

☆

Po cenvah ima slovenski Kras nekaj tisoč jam. Od teh je večina brezen, običajnemu turistu nedostopnih. Kaj pa druge? Od teh obišče nepremrežen turist le — pet! Večina si jih ogleda Postojnsko jamo in Škocjanske jame pri Divači. Redkokdo pa vidi še Taborsko jamo, Hudo luknjo ali pa Rakovo dolino. Tako odide marsikdo v veri, da naš Kras premore le nekaj jam. Naš klasični in svetovno znani Kras! Kje so še druge, turistu nedostopne lepote!? Poznamo precej jam, ki imajo napeljene steze, postavljene mostove in brvi. Te so napeljali sami domačini ali pa italijanska turistična društva, niso pa sedaj znane in oskrbovane! In večina teh jam je zelo lepih in zanimivih! Škoda je res velika! Vilenica, Divaška jama in druge bi zadivile tudi razvajenega turista. In divni vodni rovi Malograjske jame, ledene jame...! Kdo se bo pozanimal in pobrigal za to?! Z dobrimi prometnimi zvezami bi naš Kras ob primerni ureditvi jam zaslovel in dvignilo bi se tudi število inozemskih obiskovalcev. Naj bi si vzeli za zgled le najbližje sosede: Italijane in Avstrijce!

Pa tudi obiskovalci bi se morali naučiti discipline pri tujcih (žalostno je to!). Znati bi morali ceniti lepoto domovine in jo ljubiti. Ta misel se nam vrine, ko pomislimo na naše gore, kaj so napravile iz njih množice »turi-turistov«. Sebična misel, naj ostanejo jame le take, kot so, nedostopne vsakomur, le za tiste, ki jih znajo ceniti in čuvati, ni neumestna. Kot je lepša cvetlica v gorah, sveža in živa v svojem okolju, tako je lepši tudi kapnik s svojimi sodrugi v jami, lesketajoč se v soju karbidovke ali večje postavljene žaromete! Kot sta lepša tišina in mir v gorah, ki ju moti le padanje kamna, ki ga sproži gams, ali pa brenčanje čmrlja, ki si išče medu, tako je romantična tišina v jami, ki jo prekinja le padanje kapelj, ne pa preizkušanje akustičnosti dvorane in glasnosti bedastega obiskovalca! Kot se bolj divi oko goram, če ga ne motijo po tleh in stezah mastni papirji in konzervne škatle, tako tudi jama ne sme biti »gnojna jama« in kraj za odmetavanje smeti.

Še besedo o jamskih vodnikih? Kakšni so naši? Pozna jih žal vsak obiskovalec Postojnske ali Škocjanske jame. Nočem jim tu oporekati njihove zasluge pri raziskavanju, napravljanju poti po jami itd.; pač pa, kako vodijo! Vodnik teče tako rekoč pred skupino, jo priganja kot trop ovac, mimogrede pove ime kakega kraja, kapnika, pa nič več. Imel sem priložnost opazovati pri tem delu avstrijske vodnike in sem spoznal snov izpita, ki ga morajo opraviti za naslov »jamski vodnik«. Kaj on vse pove obiskovalcu o jami! Pove o njenih geološki in zgodovinski zgodovini jame, o njenem nastanku itd., poznati mora načine izkopavanja, načine gradnje steza in elektrificiranja jame, pozna tehniko raziskavanja in še mnogo drugega. Obiskovalcem napravi kar malo predavanje.

Veliko večje veselje in večjo korist ima turist od vodnika, ki zna kaj povedati, in tak vodnik tudi povzdigne sloves jame. Take izpite so v začetku

»Sipa« v Beneškem kanalu. Lepo se vidi aforacijski obok

februarja letos morali opraviti tudi naši vodniki, upajmo, da bodo sedaj boljši.

Od zadnjega sifona v Pivški jami je cca 2200 m še neznanega vodnega rova do zadnjega sifona v Pivškem rovu Malograjske jame. Ta rokav je dolg kakih 2,5 km. Točno so ga izmerili Italijani in imamo od njih lepe načrte. Konča se tik Male Kolečivke. To udorno dolino lahko vidimo od zunaj vrh serpentin nad Planino na cesti proti Postojni. Do konca, kjer so namepravali napraviti predor v Kolečivko, so napravili lepo stezo, žal pa je sedaj v zelo slabem stanju.

Mogočen vhod, iz katerega izvira Unica, leži v romantični soteski, ki jo varuje in zapira razvalina gradu Kleinhausel — poglavarja Ravbarja.

Jamo je odkril l. 1848 duhovnik Urbas iz Planine.

Približno 500 m od vhoda v notranjosti se rov cepi. Zahodni del je Pivkin. Nas pa zanima južni — Rakov. Verjetno je odtok Škocijanske vode. Mnogoteri so ga raziskovali, a nihče še ni razjasnil njegovih skrivnosti. Naj opišem ekskurzijo, ki je imela nalogo izmeriti in nivelirati ta rov.

Mnogo je bilo tekanja, jeze in govorjenja, skrbi in podobnih nepotrebnih zadev, preden smo pričeli. Zopet je bilo pretočenega mnogo potu zaradi velikih in težkih čolnov, jeze z acetilenkami, ki so kot za stavo vse po vrsti nagajale. Takrat, ko bi jih bili najbolj potrebovali, so vse odpovedale sodelovanje. Zgodilo se je, da jo je marsikdo v jezi vrgel v vodo (a jo potem zopet pobral), drugi si pa s svečo utiral pot, pri štirih svetilkah, ki jih je nesel! Itd., itd. Pluton se je zaobljubil, da nam bo nagajal!

Do sotočja (ali do razcepa) je še šlo. Tu se pa prične! Če srečno obidem slap takoj v začetku rova, se mučimo s čolni v veliki in lepo zasigani dvorani. Tu najdemo sige vseh mogočih oblik. Ako je vodostaj višji, moramo premostiti brzico, kjer je bil nekoč prej naš kolega Vanč krščen. Sedaj se imenuje po njem: Gamsova brzica.

(Dalje prihodnjič)

Anton Blažej:

GRADNJA POTI NA PRISOJNIK

Napoved goriškega slavčka Simona Gregorčiča, ki poje v svoji pesmi »Soči«:

Pa, oh, siroti tebi žuga
vihar grozan, vihar strašan;
prihrumel z gorkega bo juga,
divjal čez plodno bo ravan,
ki tvoja jo napaja struga;

se je kmalu po njegovi smrti uresničila, ko je po vsej slovenski Primorski zadivjal leta 1915 bojni ples, kjer so ob bregovih bistre Soče krvaveli in umirali tudi sinovi slovenskih mater.

Takrat je postal tudi naš lepi Vršič vojno zaledje. Izmed številnih lesenih in zidanih zgradb, ki jih je zgradila avstrijska vojska po ruskih vojnih ujetnikih zaradi gradnje ceste preko Vršiča in bližnje fronte, je dobro ohranjena danes še edina stavba, Koča na Gozdu, katero je po končani vojni Planinsko društvo Kranjska gora preuredilo v planinsko kočo.

Krivična meja je takrat Slovence razcepila na tri dele. Odtrgala je nam slovensko Koroško in nas ločila od Primorcev. Meja je potekala po grebenih Mojstrovke in Prisojnika. Tako ni imela nova postojanka Koča na Gozdu pravega izhodišča na vrh Mojstrovke in Prisojnika. Kranjskogorski planinci s predsednikom Jožetom Lavtižarjem na čelu so rešili ta problem tako, da so se odločili za zgraditev zavarovanih poti na obe omenjeni gori.

Od Koče na Gozdu je držalo na vrh Prisojnika in Okno nekaj plezalnih smeri. Sklenili so, da bodo speljali po najzmernejši zavarovano pot, da bodo vsaj podjetnejši planinci lahko hodili na vrh Prisojnika, ker Italijani tega z južne strani niso dovoljevali. Planinsko društvo Kranjska gora se je pobotalo z gorskim vodnikom, bivšim Trentarjem Hanzom Verteljem, da bo napravil obe poti, to je na Prisojnik in Okno za 10.000 dinarjev. Hanza je najel za pomoč še dva Trentarja, Kravanja Antona, pd. Kopiščarja, Mlekuša Antona, pd. Tona in kovača Mošiča Pavla iz Kranjske gore, da jim je delal kline, Za dvanajsturni delavnik so se domenili, da jim bo plačeval po 75 dinarjev in hrano. V podstrešni sobi v Koči na Gozdu so si uredili svoje stanovanje.

Bilo je v začetku julija 1926. Severna stena Prisojnika je bila že vsa kopna, dva dni je neprenehoma močno deževalo, ko so štirje možje dobro založeni s trentarskim sirom, koruzno moko in tropom koz, ki jih bodo oskrbovale z mlekom, pili in se dolgočasili v Koči na Gozdu, čakali na lepo vreme ter delali načrte, kako bodo zgradili čez divje stene Prisojnika novo gorsko pot.

Kovač je pripeljal s seboj malo kovačnico. Železo za kline je nabiral kar po Vršiču, koder ga je bilo vse polno razstlanega po minuli vojni. Tudi oglje za svojo kovačnico si je žgal kovač sam kar na Vršiču. Tako je imel vse pri rokah, le z žganjem, ki ga je posebno rad pil, ga je moralo Planinsko društvo Kranjska gora pridno zalagati, da so mu tem močnejše odmevali udarci kladiva po nakovalu, ko je koval železo za ukrotitev orjaške Prisojnikove severne stene.

Ko je sever pregнал z lepih rajd gora, ki obdajajo Vršič, zadnje deževne megle na jug, so se spočiti pognali trije delavci s krampi in lopatami na obširno melišče pod Prisojnikom in v dveh dneh speljali lepe serpentine do vstopa v steno mogočne gore. Od tod naprej je bilo potrebno pot opremiti z vrvjo in klini. Kovač je izdeloval kar sproti po naročilu iz 25 mm debelega okroglega železa šest različnih vrst klinov, in sicer po 15, 30 in 50 cm dolge ter za stope v obliki podkve in velike črke P. Spodnji del klina je nasekal, da se ni dal več spuliti, ko ga je prijela tesno vložena macesnova zagozda v kamniti luknji. Luknje so vrtali po deset cm globoko ali pa še več, če je bili skala krušljiva. V široke luknje so zabijali kline tako močno, da se še do danes po petindvajsetih letih nobeden ne maje.

Že vstop nam pove, da drži pot čez globeli in stene, da bomo hodili po njej v prijetnem strahu v višave. Več metrov skale so morali Trentarji kar v začetku poti razstreliti, da so ujeli strmo skalnato polico, ki so jo zaradi prepada zavarovali s 25 m dolgo jekleno vrvjo. Naprej so stanovitno se dvigajočo stezo skopali ali vklesali v skalo. Dalje so nadaljevali pot po obronkih, kjer so s težkimi kladivi razbijali ostre vogale, da so jo lahko speljali po ozkih gredah, ki so jih delno zavarovali z vrvjo. Utirali so jo skozi redko ruševje, ki nadomešča vrv, ker se lahko zanj prijemamo nad 100 metriskimi prepadi, ki se stalno večajo. Nato je Hanza napeljal stezo po skalovitem svetu naravnost navzgor. Prišli so do mesta, kjer so morali razstreliti velik kamnit rob, ker bi ga sicer morali zavarovati, a bi bila vrv tarča padajočemu kamenju.

Po cele dneve so viseli delavci privezani na vrvi v steni nad globeli in zabijali dleta v apnenec. Le poredko je utihnila pesem kladiva.

Ko zavijemo po kratki zavarovani grapi, že stojimo pred pločevinasto tablo: »Hanzova stena«. Mogočno steno, ki je bila graditeljem gotovo največji problem na vsej štiri ure dolgi poti, so prav mojstrsko ukrotili. Kot kača, ki beži pred človekom, se vije preko nje jeklena vrv, spremljana z vklesanimi stopi in klini, da lahko stopamo po njih. Kakih petindvajset metrov drži z vrvjo zavarovana pot dvajset metrov visoko nad gruščem preko gladkega kamnitega zidu. Nato se spusti nekoliko navzdol in se ponovno požene štirideset metrov navzgor po izpostavljeni steni. Močna vrv in klini nas varujejo. Izstop iz Hanzove stene je zapirala ogromna skala. Dva dni so se mučili graditelji poti z njo, da bi jo z železnimi drogovi in zagozdami prekucnili v prepad. Čeprav se je majala, so obupali nad njo. Tretji dan so zavrtali vanjo več lukenj, jih napolnili z dinamitom in v drobcih je odletela v prepad. Prišli smo v Hanzovo kapelico, polno grušča. Velika streha nudi ob nalihih planincem prijetno zatočišče. Iz divje in zelo zanimive Hanzove stene nas pripelje zavarovana steza na lepo pot. Ob njej zagledamo leseno klop, pet metrov proč nas pa opozarja rdeč napis na skali na mrzel studenček, ki teče izpod skale. Zopet se vzpenjamo po lepo vklesanih stopih po obronku, globoko pod nami pa žubori po približno sto petdeset metrov dolgi kamniti strugi potok, ki priteče izpod ogromnega snežišča nad nami in se končava v lep trideset metrov visok slap. Obronek preide v gladko steno; poč, ki drži preko nje, so zavarovali z vrvjo, da ne zdrsnemo po prepadu v potoček, kar se je pred dvema letoma zgodilo zakoncema iz Zagreba. Tukaj so imeli delavci velike težave z nadelavo lukenj. V živi skali je bilo toliko železa, da so se jim dleta skrhalo in se je ogenj iz skale kar iskril. Poskušali so na več mestih in le s težavo so navrtali zadostno število lukenj.

Stojimo pred obširnim trioglatim, pozimi od dvajset do trideset metrov debelim snežiščem. Z vseh strani Prisojnika drve vsi plazovi na to mesto. Glavno zbirališče je višje ležeče, približno pol kilometra dolgo, zelo strmo pobočje, zaokroženo v nekaj žleb, ki zbira vso snežno gmoto, pomešano s kamenjem in jo nato preko stometrskega prepada z ogromnim truščem in silo vsipa navzdol. Ko je snežišče že prenapolnjeno, zdrvi plaz preko slapa naprej in tvori prav v vnožju gore visoko in široko središče, kjer se še spomladi radi vežbajo na njem smučarji. Silna, veličastna in obsežna gora je Prisojnik. Pojdimo pozimi ali v zgodnji spomladi proti Vršiču, ko se sproščajo plazovi, v njeno bližino! Že od daleč bomo slišali bobnenje, kot bi se bližala huda nevihta. Preko velikega snežišča je mogoč prehod le s cepinom, brez njega je hoja nevarna. Ker to snežišče le malokdaj skopni in je edina velika ovira na vsej poti, bi bilo pametno speljati zavarovano pot v strugo potočka, ki je kmalu kopna in se ob vodi lahko gre. Ob izviru bi šla steza v steno ter bi se na ta način snežišče lahko obšlo. Napeti bi bilo treba le nekaj vrvi in zabiti nekaj klinov.

Od snežišča naprej je speljal Hanza skozi skalnat svet stezo, ki se dviga v vijugah in kmalu preide v lepo pot po travnatem pobočju. Bližamo se lepo oblikovanemu stolpu, ki kipi v nebo v osrčju Prisojnika, podoben piramidi, stražar nad vhodom na ponosno prisojno goro. Ko obidemo široki stolp, smo pri stezi, ki se odcepi na Prisojnikovo Okno. Hanza nas je napolnil na Prisojnik po navpični, z vrvjo zavarovani stezi v divje razklan skalnat svet. Štirikrat

po dvajset do trideset metrov jeklene vrvi vije v serpentinah navzgor. Nato nas vodoravna steza pripelje k stolpu. Kratka steza, ki se odcepi, nas vodi k simpatičnemu bivaku v tem stolpu. To je osem metrov dolg, tri metre širok in en meter visok predor. Naši trije Trentarji so ga v sredini pregradili s kamenjem, da ni bilo prepaha, nanosili vanj ruševih vej in si ga uredili za bivališče, kajti tukaj smo že na sredi poti. Hoja v Kočo na Gozdu je bila prezamudna. Ko so se zvečer vračali utrujeni od napornega dela, so zakurili pred bivakom in si kuhali polento. Kljub utrujenosti so se zvečer radi grelj ob ognju in si pravili razne dogodivščine iz planinskega življenja, saj so bili vsi trije gorski vodniki. Kopiščar je n. pr. povedal med drugim tudi tole: »Moj oče mi je pravil, da so prebivali v starih časih v tej naši luknji vojaški ubežniki in da je bilo to takrat eno najbolj varnih skrivališč. Dasi so biriči vedeli za to mesto, si zaradi nevarnega pristopa nobeden ni upal sem. Ti rokovnjači so se preživljali večinoma od divjih koz, ki jih je takrat v Prisojniku kar mrgolelo in lov na nje ni bil prav nič težak.«

Se na uho eno zgodbo! Prosim pa vse za molk, da je ne bi zvedeli naši lovci. Naše graditelje so zelo vznemirjali gamsi, ki so jo večkrat v tropih po dvajset do trideset skupaj primahali po ozkih polcah in prečkali v gosjem redu prepadno steno Prisojnika. Tedaj je bilo po naših gorah še precej več divjih koz kot danes. Ko so delavci na vse zgodaj zjutraj zagledali gamsa — vodnika, kako vodi čredo, so nehote umolknila kladiva. Z velikim užitkom in kakor vkovani ter razburjeni v svoji notranjosti, so občudovali brhke živalce. V žilah jim je zaplala neugnana strast njihovih prednikov, trentarskih divjih lovcev. Naveličani preproste hrane so se zaželeli mastne gamsje juhe in pečenke. Toda kako priti do nje, ko pa se sprehajajo na severni strani jugoslovanski, na južni pa italijanski graničarji, pa tudi lovski čuvaj je pridno oprezoval okrog Prisojnika. Kopiščar in Tona sta kovala načrte, kako bi prišla do gamsa. Hanza se je kot vodja skupine čutil odgovornega in jima je zelo odločno prepovedal divji lov. Ta problem pa so nekega jutra rešili gamsi sami, ko so nepričakovano poslali Trentarjema dobro rejenega kozla. Hanza je odšel v Kranjsko goro nakupovat živež, tako da sta ostala v Prisojniku le Kopiščar in Tona. Naenkrat opazita običajen trop gamsov, ki je šel preko stene. Ko jih spet vsa zamaknjena občudujeta, kako v miru in brezskrbno korakajo po ozki stezi in prvi že elegantno skačejo preko previsa na zgornjo polico, sproži eden gamzov večjo skalo. Ta zadena gamsa na spodnji polici in ga vrže nizdol. V diru sta stekla na mesto, kjer je nepremično obležal gams. Bil je še živ, vendar ves polomljen. »Ali naj ga oddava lovskemu čuvaju? To bi bilo nespametno,« je rekel Tona. »Saj se je gams sam ubil in je vseeno, kdo ga poje! Bolj potreben kot mi, ki težko delamo, ga pa tudi nihče ni,« mu je odgovoril Kopiščar. »Sicer pa lovski zakon pravi: 'Če ujameš divjad z golimi rokami, je tvoja,' je dejal Tona. Hitro sta opravila mesarski posel. Večji del mesa sta zakopala v sneženo kotanjo, ostalo pa odnesla v prenočišče ob stolpu. Ko se je Hanza vrnil, sta mu postregla z gamsovo pečenko in se norčevala iz njega, češ če si ne upa jesti, naj kar pusti, da bosta gamsa že sama tudi pospravila. Ves teden so se vsi trije zadovoljno mastili z velikim in rejnim gamsom.

Do pod stolpa nas je vodila steza proti zapadu. Od tod naprej pa so jo speljali v obratno smer, proti vzhodu. Po obširnem, skoro vodoravnem prodišču, ki ujame sleherni kamen s skladov nad seboj, se vije lepo nadelana steza proti veličastnim Prisojnikovim stenam. Nehote obstojimo in občudujemo drugo za drugo. Prišli smo tik pod steno, kjer se začenja osrednja grapa, ki po njej pozimi drve plazovi na snežišče nad slapom. Tukaj je pozimi in v zgodnji spomladi strmo snežišče povezano s spodnjim in je hoja brez cepina in derez skrajno nevarna. Sploh je hoja po severni strani za neizurjene priporočljiva šele po 15. juliju, ko že skopnijo nevarna snežišča. Še dobre četrte ure strmega vzpona, pa stojimo na sedlu za Hudičevim stolpom. Odpre se nam krasen pogled na veličastno in razklano ostenje Zadnjega Prisojnika, Razorja, Škrlatice in njenih sosedov, v dnu pa se razprostira vsa v zelenju Krnica. Koj od sedla navzgor se poganja navpičen greben. Hanza, Kopiščar in Tona so speljali pot po njem. Močna vrv in dobro zabiti klini nam pre-

ženejo kljub zračnosti ves strah. Kmalu smo precej visoko v steni, ki jo v štirih po približno sto metrov dolgih lokih prečkamo po ozki stezi nad vrto-
glavimi prepadi. Tukaj pa nam Trentarji niso privoščili ne vrvi, ne klinov. Nekaj sto metrov se vzpenjamo v presledkih po vrvi v serpentinah. Kjer pa je nevarnost vpadnega kamenja, so zabili v skale samo po sedem centimetrov dolge klinke. Sledijo lepo vklesani stopi in skalni prijemi, zato tukaj niso nič zavarovali. Pred seboj zagledamo na skali napis 2400 m. Zelo se ga razvese-
limo, kajti Prisojnik je visok 2547 m. Kmalu smo na lepem, položnejšem pro-
dišču, še nekoliko po njem, pa smo na grebenu pod vrhom. Kakih dve sto metrov po njem, nakar pridemo na široko, prodnato stezo, ki se končava
prepadno v Skednje. Zavijemo levo navzgor ob vrvi, pa že obstojimo pre-
strašeni pred navpičnim, ostrim skladom, s katerega zijata na obeh straneh
strahotna prepada. Trideset metrov dolga, močna in dobro pritrjena jeklena
vrvi ob njej, pa klin pri klinu za stope nas varno, če smo količkaj pazili,
pripelje na gladko, prepadno steno, preko katere je razpeto vodoravno osem
metrov vrvi, pod njo pa na vsak meter klini za stope. Ta del zavarovane poti
je res klasičen in gotovo najtežji na vsej poti. Prišli smo v žleb, iz katerega
nas spremlja navzgor še petnajst metrov vrvi in pripelje na široko pot, in
že stojimo pred pločevinasto škatlo z vpisno knjigo na vrhu mogočne,
Prisojne gore.

Nova jeseniška severna pot na Prisojnikovo Okno je res lepa in užitka-
polna ter zelo obiskana, vendar Hanzova ne zaostaja mnogo za njo. Podajajo
se naj po njej le tisti, ki nimajo omotične glave.

Približno dva meseca so odmevali udarci krampa, lopate in kladiva v
Prisojnikovi steni, da je bil omogočen pristop na vrh Prisojnika in mogočno
Okno. Hanza Vertelj pravi, da se je močno uračunal v svojo škodo, ko se je
pobotal, da napravi za 10.000 dinarjev pot ter da je delal bolj iz idealizma
do planinstva kot za denar. Če to drži, naj mu pa bo v prijetno zavest, da
bo ravno s to potjo, ki se imenuje po njem Hanzova pot, ostalo njegovo ime
zapisano v zgodovini slovenskega planinstva.

Dr. Pr.:

EVEREST — 1951, 1952

Se vedno ni stopila na njegov vrh človeška noga, še vedno stoji ponosen
in prav pod vrhom odbija vse naskoke. Vsekakor pa njegov odpor ponehava
in vse kaže, da bo klonil prej ali slej. Temu boju sledi svetovna planinska in
neplaninska javnost, ki se je v letu 1952 izpraševala: Ali bo — ali ne bo?

Pa ni bilo!

Opiramo se na poročila v planinskem tisku drugih dežel,* kolikor jih
je bilo najti do konca 1952. Zato podrobnih vesti o drugi švicarski odpravi
jeseni 1952 še ni.

Vse odprave do leta 1938 so se napatile iz Tibeta s severa. Dohodi z juga
so bili nepoznani, ker se je uprava Nepala trdovratno upirala. Zaradi revolu-
cije na Kitajskem in zasedbe Tibeta je bila pot s severa zaprta. »Ena vrata so
se zaprla, odprla so se pa druga«, pravi W. H. Murray, ko opisuje na podlagi
lastnih doživetij angleško ekspedicijo 1951. Ta sploh ni imela namena, da zavo-
juje vrh, njena naloga je bila le ta, da dožene, če je dostop z juga sploh mogoč.
Nepal je svojo politiko med tem spremenil.

Če sledimo pripovedovanju Murraya, se pokaže naslednja slika: Everest
razteza svoj dolgi južni hrbet po nepalski meji. Na jugovzhodu se spusti proti
tako imenovanemu Južnemu griču (Sud-col) — 7880 m — in se zopet dvigne,
tvoreč ogromno sedlo, iz katerega gleda Grič kot nekak pomol, na vrh soseda

* Prim.: W. H. Murray: Everest 1951 v Mountain-Craft, 16/1952, London.
Roberto Cotta: La spedizione svizzera all'Everest, Rivista mensile, CAI,
9—10/1952. Bergkamerad, Monakovo, 1952.

Lhotseja (8501 m). Ta greben z Gričem tvori glavo ogromne podkve, katere konca sta zapadna grebena Everesta in Lhotseja. Z južne strani Griča tečejo ogromne reke nekaj tisoč metrov v leden bazen, od koder teče nato ledenik Khumbu skozi podkev proti zapadu, se zažene v ostrem ledenem slapu navzdol in potem ostro na jug v Sola-Khumbu.

»Naš namen je bil,« piše Murray, »da najdemo prehod čez ledeni slap, od tod dalje pa tudi pot preko Južnega griča in jugovzhodnega grebena Everesta na vrh.« Samo preko ledenega slapa je mogoča pot. Nastalo je vprašanje, ali je pot čez slap mogoča, se li dajo preplezati južna pobočja Griča in ali je Everestov jugovzhodni greben res tako lahek, kakor kažejo fotografije iz zraka in končno, kateri čas je najpripravnejši, pomlad ali jesen.

Odprava je obstajala iz naslednjih mož: Dr. Ward, Bourdillon, katerima se je pridružil znani Eric Shipton, ki je prav tedaj prišel s Kitajske, in nato še dva Novozelandsca Hillary in Riddiford. Zbrala se je 23. VIII. 1951 na jugovzh. meji Nepala, prišla 23. IX. v najvišje naselje Namche Bazar (okrog 4000 m, njeni prebivalci se zovejo v angl. Sherpa's, in jih tako imenujejo tudi Nemci in Italijani), 29. IX. pa postavila glavno oporišče pod ledenim slapom (pribl. 6000 m). Izkazalo se je, da je slap križemkražem razpokan in naščetinjen z lednimi stožci-seraki, visokimi tudi do 30 m. Ugotovili so, da je zgornji del slapa težji, pa bi se le dal preplezati. Partija je po ogledih z okoliških višin prišla na vrh slapa (okrog 6900 m). — »Dalje pa nismo mogli. Naravnost nam nasproti je zijala največja razpoka, ki smo jo kdaj v življenju videli. Na najožjem mestu je bila široka okrog 90 m. Prehoda čez njo ni bilo. Bili smo poraženi.« Toda Murray zaključuje, da bi bilo prih. leto mogoče razpoko obiti, smer, ki so jo odkrili, utegne pripeljati do cilja, če — če ne bo viharja pod vrhom, ne pršiča okrog Griča, če bodo pravi možje na mestu. Teh pogojev pa da doslej sreča ni nudila še nobeni odpravi.

Tako je bila odkrita smer do vrha. Po njej naj bi odšla 1952 angleška odprava pod vodstvom Shiptona. Švicarji so pripravljali svojo in predložili, da naj bi se obe združili. Shipton je odklonil, češ da bi bila preštevila, a so pri tem igrali svojo vlogo najbrže tudi prestižni razlogi. Shipton se je odločil za 1953, če bi Švicarji ne dosegli vrha 1952.

Prva švicarska odprava spomladi 1952 je obstajala iz 12 Švicarjev, od katerih so bili štirje že prej v Himalaji (dr. Wys-Dynant, Dittert, Roch, Chevalley), dalje ženevski vodnik Lambert, Flory, Aubert in Hofstetter, znanstveni del pa so tvorili gospa Lobsinger-Dillenbach, in dr. Lombard in Zimmermann. Najetih je bilo 200 kulijev (med njimi celo štiri ženske) in šerpov. Odprava je dospela po zraku 26. III. v glavno mesto Katmandu v Nepal in po 260 km poti so prišli 23. IV. do ledenika Khumbu, od koder se je začel prenos potrebnega materiala v teži 5 ton na oporišče I na visoki moreni ledenika v višini 5250 m. Od 24. do 30. aprila je trajal boj z razpokami in seraki, taka pot, »kakor da pelje po mestnih ulicah med bombardiranjem. Stolpi se podirajo, police se lomijo, arkade se rušijo v prepade v gostih oblakih, opažajo se zobčasti nadzidki v čudežnem ravnovesju nad velikimi in globokimi razpokami kakor lijaki bomb.« Pa je vendarle uspelo dne 28. IV. postaviti šotore za oporišče št. II v višini 5600 m.

Pred odpravo je stala tedaj naloga, da prepleza veliko razpoko, kjer angleška odprava ni mogla več dalje in prehodi veliki bazen nad njo. Prvi dan poskusov ni prinesel uspeha. Končno pa je bil prehod izsiljen s tem, da se je Asper spustil tako daleč v globino, da je mogel doseči nasprotno steno, ki je toliko hrapava, da je mogoče splezanje na nasprotni rob. Čez razpoko je bil napravljen most na vrveh, pot v veliki bazen, ki ga Angleži imenujejo cwm, je postala prosta. V začetku maja se pomikajo čez most karavane nosačev do oporišča št. III v začetku in IV sredi velikega bazena 6450 m. Oporišče V stoji nato pod velikansko steno Lhotseja v višini 6900 m, ki naj bi bilo najvišje višinsko temeljno oporišče. Od tod naj bi se izvršil naskok navez na Južni grič.

15. maja se vršijo poskusi, da bi ga prešli. Poskusi se ponavljajo, vreme nagaja štiri dni. Izkaže se, da je treba vzhodno od njega doseči greben — sedlo v višini 8020 m, kar se je posrečilo dne 26. V. Aubertu, Lambertu in sir-

darju (vodniku domačinov) Bothiji Tenzingu. Postavljeno je bilo nato taborišče na Griču (7880 m). Nato se začenja naglejši vzpon proti vrhu, čeprav zaradi obolelosti treh domačinov ni bilo mogoče postaviti kje više udobnih oporišč. Dosežene so točke 8100, 8200, 8300 m in okoli 16. ure 27. V. sta postavila Lambert in Tenzing šotor VII v višini 8400 m. Od tod naj bi se izvršil naslednjega dne naskok na sam vrh. Aubert in Flory pa sta se vrnila na oporišče VI. Iz šotora VII je »videti pet tisoč metrov navzdol prepad na ledenik Kangshung, bajna vzhodna stena Everesta se zlata v nasprotni svetlobi in na severu se dvigajo iz slepečega morja oblakov najvišji vrhovi Tibeta. Sonce se obotavlja, zrak je skoraj miren. Pojde vse po sreči? Ali bo ta pokoj trajal,« to je vprašanje zvečer 27. V. Jutro 28. maja pa je vstalo mračno in vetrovno, samo jasnina na severu daje nekaj upanja na zboljšanje. To upanje pa se je izkazalo kot varljivo. S počasnim, vendar stalnim naraščanjem vetra od zapada se zagrinja vse v meglo in ko hoče nastati iz tega že vihar, stopata oba človeka počasi dalje in rabita za 100 m višinske razlike celih pet ur.

Čeprav čuti Tenzing glavobol in opira čelo na cepinov rog, nadaljujeta pot. Če storita korak dalje, jima zračni vrtinec izpihne sapo iz pljuč in po sencih jima bije divje kladivo. Pa vendar nastopajo med tem trenutki čudne evforije, tistega blaženega dobročutja, kot ga ima bolnik tik pred smrtjo. Starima vodnikoma je ta pojav dobro znan; čeprav je paradoksen, pa je vendarle vzpodbuden, a brezpogojno sili k vrnitvi. In tedaj se jima razkrije kakor v posmeh skrajni greben skozi špranjo oblakov v vsej svoji belini. Oba človeka sta obstala, dvignila pogled na vrh, ki se jima je pokazal, na vrh, ki je bil tako blizu — pa tako daleč. Razumela sta, da leži onostran meja življenja. Na točki okrog 200—300 m pod vrhom sta se samo spogledala in se obrnila nazaj — brez besed.

Dittert, Roch, Hochstetter in Chevalley čakajo med mrazom in divjim viharjem na Griču v nameri, da nato oni izvršijo poskus. Vse zastoj! Dne 1. junija se na grebenu 8020 m poslavlja nekaj oslavljenih in sapo lovečih ljudi med viharjem od velikana, ki je vendarle odnesel zmago. Zgodil se je redek primer, da so se vsi brez nesreč in celo brez vsake ozeblina vrnili v dolino.

Švicarji pa niso obupali. Za jesen 1952 so pripravili in odposlali drugo ekspedicijo. Od prve se je udeležuje Lambert in sirdar Tenzing, vodja pa je Chevalley. Skupina šestih članov je odšla 10. IX. iz Katmanduja, da po treh tednih poti doseže Namche Bazar in v nadaljnjih petih dneh ledenik Khumbu. Že vmesna poročila niso bila ugodna. Monsum je bil v septembru izredno silen in je prihod v Namche Bazar zelo oviral. Prehod čez 4350 m visoki prelaz med Ringmo in dolino Duh je odpravo skoraj razkrojil in dovedel do zmede. Dva nosača sta umrla zaradi izčrpanosti in ozeblin. Namche Bazar so dosegli 29. IX., 2. X. so nadaljevali pot na ledenik in v oktobru postavili oporišče V v višini 7500 m, torej višje od onega V spomladi (6900 m).

Tudi ta odprava vrha ni dosegla, približala se mu je pa že na »samo 20—30 m«. Preprečil je dostop na vrh vihar in menda tudi aparati s kisikom niso povsem ustrezali.

Torej zopet popoln poraz? Ne, saj vrh ni bil edini cilj. Velika aktivna plat podjetja so dragocena dognanja na topografskem, geografskem, geološkem in fotografskem polju. V tem pogledu je podal prve avtentične podatke dr. Wys-Dunant v krogu Nemške himalajske družbe v Monakovem. Njegova izvajanja in dognanja so naslednja: Udeleženci morajo biti planinci z velikimi izkušnjami, se morajo med seboj dobro poznati in se v značajih skladati. — Najbolje se je obnesla obutev iz kože severnega jelena. Ozeblina so samo tehnična napaka. Starost 30—40 let, prej so udeleženci premladi, pozneje prestari. Vprašanje prehrane postane kritično šele nad 7500 m. Zrak je tam tako suh ko v puščavi, sili trajno k žeji, ki se najbolje gasi z oranžnim sokom. V višini nad 8000 m udeleženci sploh kaj drugega več užiti niso mogli. Noben dosedanjih aparatov s kisikom se ni obnesel. Dr. Wys smatra, da je več ko štiridnevno bivanje v višini nad 8000 m nemogoče. Kisik je tam neobhodno potreben. Poleg tega se ustvarja evforija (na videz boljše stanje, kakor je v resnici): Zato obstoji nevarnost, da se vzpon nadaljuje, morda celo do vrha — a

vrnitev, ta je potem nemogoča! Zato je Lambert prav ravnal, ko se je obrnil na 8600 m in to celo ob slabem vremenu. Se celih pet ur bi bil rabil za onih 250 m do vrha in se tistega dne ne bi bil mogel več vrniti na Grič. — Na meji 8000 m morajo biti tisti, ki hočejo dalje, popolnoma sveži in neizrabljeni s tovari. — Dr. Wys je na vprašanje omenil tudi tistega »abominable snow-man« — strašnega snežnega človeka, ki je strašen že zato, ker že toliko let straši v poročilih iz Himalaje. Dr. Wys je videti resen znanstvenik in ima veliko planinsko preteklost. Ali mu je verjeti, ko ob javnem nastopu v znanstveni družbi pripoveduje, da je predstraža ekspedicije prišla v bližino teh bitij, a jih zaradi megle ni videla, on sam pa je šel za sledovi prihodnji dan in jih fotografiral. »Morda je to žival sredi med medvedom in opico, ki ima antropoidne poteze in uporablja izrazito alpinsko tehniko. Na sledovih so bili jasno videti odtiski palcev.«

Eric Shipton se za podvig v letu 1953 bavi z mislijo, da bi si dal donášati svežo hrano z letali. Nekaj se govori tudi o nemški odpravi 1953 in švicarski 1954, če bi Shipton ne uspel.

In tako pojde ta plemeniti boj dalje v leto 1953. Kdo bo stopil prvi na vrh, Anglež ali Švicar, ker o Rusih do sedaj ni še prav nobenih poročil?

(Prim. tudi poročilo v PV 1952, pod Razgled po svetu.)

D R U Š T V E N E N O V I C E

Iz občnih zborov

PD Slov. Konjice se je ustanovilo leta 1951. Občnj zbor je bil 15. XI. 1952 v prostorih občinskega komiteja ob 6. uri zvečer. Društveno področje sega od Vitanjskega sedla, Volovice, Brložnika, Sv. Marjete, Basališča do Stenice, Konjiške gore, Strž, Jazbin in Dolge, proti severu nad Ločami in Zbelovim po Dravinji navzgor do Goliča, Gor. Zreč — Zčakova, Sv. Kunigunde, Ostruha in Rogle. Ima 243 članov, 16 mladincev in 48 pionirjev, največ dijakov in nameščencev (159) in 38 delavcev. Namerava ustanoviti skupino v Zrečah, Vitanju in na Skomarju. Gradilo je razgledni stolp na Rogli, ima zasilno postojanko na Skomarju, namerava pa postaviti novo na Kraju in na Javorskem vrhu nad Resnikom, za kar je dal pobudo vaški odbor OF v Resniku na Pohorju.

PD za Selško dolino — Železniki je zborovalo 30. XI. 1952 ob 9. uri dopoldne v nižji gimnaziji v Železnikih. Predsednik Veber Jože je poročal, da je gradnja koč na Ratitovcu za prihodnjo pomlad že zagotovljena. Društvo šteje 328 članov, od tega 126 delavcev, 74 nameščencev, 36 mladincev itd., vendar je samo 86 članov plačalo članarino do 31. oktobra 1952. Društvo ima propagandni odsek, gradbeno-gospodarski, markacijski in turistični odsek. Preseneča turistični od-

sek, vendar je razumljiv, saj ima Selška dolina skrajno slabe prometne zveze, slabo cesto in skoro nič dolinskih gostišč, kar pa je vse potrebno, če hoče v dolini zaživeti tudi planinstvo. Potreben bi bil tudi smučarski odsek, saj je v okolici Železnikov vse polno prelepih smučskih terenov na Ratitovcu, Prtovcu, Dražgošah, v Davči in drugod. Društvo ima začasno postojanko Dom pod Slapom. Organizirano je po skupinah: Davča, Sorica, Zalilog, Železniki, Železniki »Kovinarji«, Češnjica, Studeno, Prtovč — Podlonk in Selca. Propagandni odsek je založil prospekt v nakladi 6000 izvodov, postavil velik stenski zemljevid na postaji Škofja Loka in se s turističnim odsekom ozko povezal s Turistično zvezo Slovenije in s Putnikom, s čimer je po svoji naravi med slovenskimi planinskimi društvi čisto samosvoje društvo. Vsekakor je treba pohvaliti odbor, ki se s tako vnelo trudi za obnovo planinstva v Selški dolini. 1. maja 1953 bo namreč poteklo deset let, odkar je pogorela Kerkova koč na Ratitovcu.

PD Gorje je imelo svoj redni letni občni zbor 16. XI. 1952 v Gasilskem domu. Vodil ga je predsednik Veber, PZS je zastopal tovariš Sršen, zbor so pozdravili tudi odposlanci PD Bled, Jesenice, Javornik in Dovje-Mojstrana. Navzočih je bilo 98 članov. Iz po-

ročil: AO ima 3 člane in 9 pripravnikov. Imel je 16 sestankov in opravil 12 tur, med njimi Slovensko smer v zimskem času in prvo ponovitev v Debeli peči in Zupančič-Savljëve v Jugovem steburu v Triglavski severni steni. Markacijski odsek je od PZS prejel 50 000 din, od društva pa 15 000 din. S tem denarjem je naredil pot skozi Zadnjico na Dolič, popravil pot iz Rudnega polja preko Konjske planine in Velega polja na Triglav ter iz Planike na Dolič. To pot bo treba predstaviti, da se odpravijo nekateri nepotrebni vzponi. Markirali so pot iz Srednje Radovne na Klek in Debelo peč. Propagandni odsek je organiziral nekaj izletov na Primorsko, na Lipanico s sodelovanjem Zveze borcev, v Trento in na Lisco (na otvoritev nove koče). Gospodarski odsek (tov. Klinar) je skrbel za postojanke Planiko, Mrzli Studenec in Rovtarco. Mrzli Studenec je imel 8700 obiskovalcev. Društvo je v popravila na Planiki vložilo 80 646 din. Za gradnjo koče na Doliču je bilo porabljeno 1 382 042 din. Iz tajniškega poročila (tov. Jan) je razvidno, da se je število članstva povečalo za 50 (694); samo na Blejski Dobravi je 90 članov. Po socialnem sestavu je 244 delavcev, 101 nameščeneec, 139 kmetov (!), 118 dijakov, mladine pa komaj 64. Društvo je zelo delavno in namerava zgraditi poleg Doliča tudi novo postojanko na Mrzlem Studencu, ki bi zaključila sistem planinskih objektov v območju Pokljuke, Lipanskega vrha, Vernarja, Tosca in Viševnika.

PD Radovljica je zborovalo 16. XI. 1952 v kavarni Triglav ob 4. uri popoldne. Udeležba 62 članov. Občni zbor enega najbolj delavnih društev v Sloveniji je vodil delovni predsednik dr. J. Prešern, znani planinski pisatelj. Društvo je z občnim zborom pokazalo tudi ozko sodelovanje s Turistično zvezo in Gostinsko zbornico, kar je spričo sprememb v gospodarstvu utemeljeno, ni pa seveda s tem rečeno, naj se planinska društva preusmerjajo zgolj na gospodarsko, turistično-gostinsko plat. Tajnik Bogataj je poročal: Pogačnikov dom, odprt 15. junija, je imel velik obisk domačih in inozemskih planincev in je dosegel skoraj milijonski promet v treh in pol mesecih. Roblekov dom, odprt 5. maja, je imel manjši obisk. Valva-

zorjev dom pod Stalom pa je dobil streho. Značilna za PD Radovljica je sploh gradbena delavnost. V šestih letih je društvo postavilo na noge tri velike objekte, s čimer se lahko meri samo še celjsko društvo. V PD Radovljici je vpisanih 768 članov, 137 mladincev in komaj 14 pionirjev. AO ima 1 člana in 6 kandidatov in ni zabeležil nobene plezalne ture niti skupnega izleta. Tudi poročila o delu AO ni med poročili občnega zbora, pač pa je poročilo gospodarskega odseka vzorno in obširno. Iz poročila gospodarja Pogačnikovega doma tov. Pavlina izvemo, da je štel gospodarski odsek kar 11 članov. PZS je dala za dovršitev Pogačnikovega doma 1 755 000 din, vendar so gradbena dela v letu 1952 terjala še večjo vsoto, ki jo je tudi dala PZS. Doslej znašajo izdatki za gradnjo in inventar din 6 545 289.—. Samo za nabavo inventarja je dala PZS 1 000 000 din, PD Ljubljana-matica pa je darovala 200 kilogramov volne mešane z žimo. Tako je dom lahko sprejel 2054 gostov, od teh samo 1414 Slovencev, ostali so bili gostje iz bratskih republik, 29 je bilo inozemcev, 58 pa iz STO. 551 je bilo takih gostov, ki so prinesli vso hrano s seboj. Koča ima 146 376 pribitka. Za popravilo potov je PD Radovljica od PZS prejelo 68 000 din. Predsednik Olip je poudaril, da je odbor pravzaprav gradbeno podjetje, sekretar PZS tov. Fetih pa je pripomnil, da je prav v tem šibka točka večine PD. Če je danes članstvo PD manjše kakor konec l. 1951, je treba iskati vzrokov predvsem v pomanjkljivi organizaciji in propagandi.

T. O.

† **Anton Tožbar - Špik.** Pri Cerkvi v Trenti je v visoki starosti 78 let umrl gorski vodnik, lovec in utiralec prvih gorskih potov v trentarskem pogorju Anton Tožbar — Špik, sin Špika Medveda, ki mu je medved odgriznil na Križkih podih spodnjo čeljust z jezikom vred. Tožbar je bil zaupnik SPD v Trenti. Kadar je prišel dr. Tomišek v Trento, so Abram, oba Komaca in Tožbar prijateljsko reševali planinske probleme in delali načrte za nova pota. Ko je leta 1891, pri sekanju lesa v Prisojniku smreka ubila njegovega očeta, je s 17 leti prevzel malo kmetijo. Vodil je po gorah dr. Kugy-ja, Tomiška, Abrama

in druge, postal lovski čuvaj Bois de Chesna in nadelaval ter vodil vsa dela na gorskih poteh. Zgradil je pot po južni strani na Prisojnik in iz Zadnjice na Križké pode. Josip Abram piše: »Drzni Komar na strmi Triglav, pot na veličastni Razor in spretno izdelana pot na nevarni Jalovec ter v Loško Koritnico je delo Antona Tožbarja.« Vsi planinski pisatelji, ki pišejo o trentarskih vodnikih z največjo pohvalo omenjajo tudi Tožbarja. Kugy pravi v svoji knjigi »Aus dem Leben eines Bergsteigers«: »Špikov sin je podedoval po vzornem očetu poštenost, zvestobo in vdanost. Mala Tožbarjeva hiša je dom mehkih src. S svojimi otroki je prav tako nežen, kakor je bil stari. Če stopim k njemu, tedaj mu solze zalijejo oči, njegove ostre, proseče, dobre oči, tako dobre, kakor so bile očetove.«

Kako skrben in dober oče je bil svojim otrokom, nazorno pokaže zgodba, ki jo je po smrti spodaj omenjenega divjega lovca večkrat povedal: »Kot lovski čuvaj sem šel na Prisojnik. Nenadoma zagledam pred seboj divjega lovca Tona z ubitim gamsom na ramah. Hitro ga odvrže, poklekne in brez besed nameri puško name. „Milost prosim, imam štiri majhne otroke doma“, sem zavpil in dvignil roke. Pobesil je puško, pobral gamsa in odšla sva brez besed drug mimo drugega, on domov, jaz pa naprej. Nisem si ga upal nikdar izdati, dasi je bil najhujši divji lovec.«

Jeseniški planinci so nesli starega zaslužnega in navdušenega planinskega veterana na revno trentarsko pokopališče dne 8. septembra 1952, se poslovili od njega in ga zagrebli.

Anton Blažej

GLAS IZ PRLEKIJE

V članku »Okrog Triglava« omenja avtor Josip Wester tudi prleško skupino, ki se je »množično« podala na Triglav, in se pri tem vprašuje: »Rad bi vedel, kaj naše ljudi k temu nagiblje: ali propaganda ali želja po sproščenosti ali fizikalna sla ali posnemanje modernosti?« Na to vprašanje mu je odgovorila Erna Meškova iz Lahoncev v privatnem pismu, ki ga z dovoljenjem obeh korespondentov v izvirniku objavljamo, takole:

To moje pismo naj Vam bo veren dokaz, kako zvesto ljubimo planine mi, ki nas je življenje postavilo daleč v stran od njih in zaradi oddaljenosti samo enkrat ali dvakrat v letu pogledamo tje, o čemer sanjamo in govorimo vse dni.

Kot otrok sem hodila vsako leto na počitnice na mamim dom na Smolniku (Pohorje). Dedek Grizold nas je deco kaj rad »gnal v planino«, nam tam razlagal pravljica in zgodovinska doživetja Pohorcev, seznanjal nas s planinsko floro in divjačino in na ta način vzbudil v nas ljubezen do narave, zlasti ljubezen do gorskega sveta. S 14. letom sem postala članica SPD Ruše, v zadnjih letih pred vojno pa SPD Mežica, to pa iz narodnostnih ózirov. Pritegnila sem namreč še dobro desetino sorodnjakov — Prlekov, kateri smo hoteli nekako ojačiti našo obmejno postojanko. Pozneje je prišla vojna. Štajerci smo bili od slovenskega kulturnega središča popolnoma odrezani. Niti Planinskega Vestnika nismo več prejeli. Po vojni ga je pa mož takoj naročil in obenem smo se na novo včlanili v PDS Ljubljana - matica. V moji družini nas je 7 članov PZS. Ker se je pred kratkim ustanovila podružnica PZS v Ljutomeru, smo se tej tudi mi priključili. Ta podružnica šteje že lepo število članov, menda okrog 120. Z možem sva bila zelo začudena, da biva v najini neposredni bližini toliko planinskih simpatizerjev. Je pač tako: samo da vidiš vsaj enkrat planine od blizu, te že osvojijo. In če pri tem naletiš še na človeka, ki je s srcem in dušo predan tej ljubezni ter ti zna tako privlačno opisovati svoja doživetja v gorah, pečinah, potem se ne moreš več upirati, da ne bi tudi sam poskusil isto doživeti. Z možem sva svojim otrokom že od malega vedno pripovedovala o lepoti in duhovnih vrednotah narave in tako so vsi do zadnjega (sedem jih je po številu) že sedaj navdušeni planinci. Smo namreč kmetje. V svojem gozdu imamo mesto, ki mu pravimo »Vukečjak« in v tem slavnem »Vukečjaku« ima naša deca svoj Triglav. Tu najdete zaznamovano Tominškovo pot, s klini (lesenimi) zavarovano pot čez Prag in tudi Severne stene ne manjka. V istem gozdu imajo fantje svoj Jalovec in letos se jim je pridružil še Prisojnik; gol hribček, ki pa je s floro zelo bogat, je pa imenovan za Begunjščico.

Pa to bi bilo preobširno, če Vam bi hotela vse do potankosti opisati. Omenim naj še to, da so bili že štirje od mojih otrok vsak po dvakrat na vrhu Triglava in to prvič vsak s svojim 9. letom. Lani jih je pošteno nalomastila toča in pot od bivše Tržaške kočice do Koče pri Sedmerih jezerih so prehodili oziroma preleteli v dveh urah, razen tega pa še našli kočico prenapolnjeno. Istočasno se je mudila tam francoska skupina, ki je tudi spala na tleh, naši so pa kar stoje prenočili v kuhinji, da so se vsaj malce posušili. Toda kljub temu so hoteli letos ponovno gor. Celo leto zbirajo dinarčke za »Triglavsko turo«. Moj mož je odšel s 15 mladinci v Triglavsko pogorje skozi Vrata, obiskali so Trento in izvir Soče, prenočili so v Koči na Gozdu, potem so se nekateri podali na Mojstrovko, 6 najbolj žilavih pa je odšlo po Hanzovi poti na Prisojnik. Snežišče jim je delalo preglavice, ker so bili pač bolj »romarsko« kot »turistovsko« opremljeni. Vendar so junaško prebrodili težavo in se zadovoljni vrnili s trdnim sklepom, da pojdejo drugo leto zopet. A ko so se »alpinisti« vrnili, sem se pa jaz podala s svojim mlajšim drobižem na Pohorje.

Vendar smo bili tudi mi skromni gorniki s svojo turo nadvse zadovoljni. Tako bomo spet pol leta govorili, kako je bilo, potem pa šest mesecev delali načrt, kam pojdemo prihodnjič. Pri nas namreč vsak dan po kosilu ali ob priliki kakega oddiha pri delu, govorimo o planinah. Tako so se tega navzeli že naši težaki — bivši zadružniki in sedaj nas je v naši mali vasi že 12 članov PD. Z možem imava res izbrano knjižnico nekaj sto knjig in med temi jih je dobra četrtina planinskih. Te romajo iz rok v roke in po njih postajamo vsi »eno«.

Lahko Vam rečem, da ne moda, ne fizikalna sla nista vzrok našim planinskim pohodom, temveč želja, dvigniti se nad vsakdanjost, biti košček neoskrunjene narave vsaj za nekaj dragocenih dni v letu, to je tisto, za kar nam nobena žrtev ni pretežka. Vsako leto se nam jih hoče pridružiti več, tako da se mož že upravičeno z bojaznijo sprašuje, kako bo vodil tako krdelo nezkušenih po vratolomnih poteh? Toda eno je: Prlek je vztrajen, delaven in pogumen in končno: drznemu je sreča mila!

Tov. Meško pa pripominja k članku Jos. Westra naslednje:

Svoječasno je naš veealpinist g. Janko Mlakar napisal v Planinskem Vestniku, da kmetje ne hodijo po planinah in navedel tudi vzroke, zakaj se jim to ne zljubi. To mnenje je bilo seveda zmotno. Jaz potujem po planinah že od mladosti. Takrat v Prlekiji še ni obstajala planinska družba (razen mojega rajnega očeta), ki bi se vsako leto redno podajala na planinske ture. V bližnjih mestih so seveda živeli tudi že takrat vneti planinci, toda pri nas zunaj na deželi tega ni bilo. — Ko sem torej tako potoval, se v kočah nisem »postavljajl« s svojim kmečkim poreklom, ker sem običajno hodil mimo njih. Tako me seveda niso mogli »odkriti«!

Kako napredujemo, Vam lahko navedem. Samo za povojni čas: V letu 1948 sem bil na turi sam, v l. 1949 prvič trije, drugič pet. Leta 1950 12, leta 1951 16 in letos spet 16. Vedno v Julijskih Alpah. Letos smo napravili v treh dneh 9500 m vzpona in sestopa. Samo drugi dan 4500 m. Seveda bi raje vsi hodili počasi in turo malo raztegnili, pa kaj, ko ni časa in ne denarja. Zadoljni smo, če spravimo denar za vožnjo in prenočišče. Drugo pa nosimo v nahrbtnikih.

Skupina, ki jo omenjate, so bili izletniki. Imeli so na sporedu Bled, Bohinj, v Vrata sem jih vodil zato, da so videli Triglav vsaj od blizu. V Aljaževem domu so prenočili in drugo jutro odšli nazaj v Mojstrano na vlak in na Bled. Sestali smo se z njimi pozneje v Boh. Bistrici. Razumljivo seveda, da mi planinci nismo nosili pletenk s seboj, dasiravno bi se kje na vrhu kaka kapljica prilegla.

Pa ne smete misliti, da mi je kaj v članku narobe. Ne, prav vesel sem bil, da so tudi Prleki enkrat omenjeni. Je pa res: Če so izletniki in planinci pomešani, padejo posledice pletenk na vse, čeprav so planinci nedolžni. V učinku alkohola namreč.

Ne hodimo samo v Alpe. Tudi bližnje gore imamo na sporedu: Ivanjščico, Donačko goro, Ravno goro in Boč. Pohorje pa je seveda že naš stari prijatelj.

PREGLED DELA NA GORSKIH POTEH V LETU 1952

(Nadaljevanje in konec)

PD Gorje pri Bledu. MO vodi že več let uspešno tov. Stanko Dežman. Leta 1952 so Trentarji popravili »mulatiero« iz Zadnjice na Dolič. Ogromne količine gramoza, ki se je nabiral že več let, so morali zaradi serpentin ponekod kar po devetkrat premetavati. Za to pot je prispevala PZS din 50 000.— Na svoje stroške pa je društvo popravilo dohode k Domu Planika in dalje na Triglav ter pota: Rudno polje—Krasce—Tošc—Velo polje—Konjska planina ter iz Planike na Dolič. Zadnja pot bodo letos na nekaterih mestih skrajšali, ker ima več nepotrebnih vzponov, ki so posledica prejšnje državne meje. Več potov, kjer so markacije že obledele, je bilo markiranih, na novo pot Srednja Radovna—Klek—Debela peč. Za leto 1953 ima društvo v načrtu temeljito popravilo poti iz Planike na Kredarico, za kar bo potrebno 30 klinov in 120 m vrvi. Dalje imajo v planu obnovo mulatiere od Luknje do odcepa Zadnjice—Dolič, ki že ni bila popravljena od leta 1940, in so se sezidane škarpe spremenile v prodišče. Gorjanci želijo in prav bi bilo, če bi prevzelo to pot PD Bovec ali Tolmin, ki imata svoje postojanke v Trenti.

PD Hrastnik. MO sestoji iz 8 članov - alpinistov. V letu 1952 so obnovili pot na Kum, Kal in Kopitnik. Namestili so na vsem področju smerne tablice, kjer pa je nevarnost plazov, pa tablice z napisi »Pozor plaz!« Popravili so vsa pota in namestili nove brvi, ki so bila po hudournikih uničena. Vsa pota imajo dobro markirana.

PD Javornik - Kor. Bela lahko prištevamo k najbolj delavnim društvom. Leta 1952 so zgradili iz Krme na Debelo peč zavarovano pot ter obogatili naše lepe planine z novo potjo in povežali dolino Krmo s Pokljuko. Od PZS so prejeli klane in vrvi ter 40 000.— din, ki pa nikakor niso zadoščali za to veliko delo, zato so člani opravili še 450 prostovoljnih ur in je društvo prispevalo še din 15 000.—. Hoja po poti traja 2.30 ure, vzpona ima 950 m. Tudi ostala pota ima društvo v vzornem redu.

PD Jesenice. Alpinisti so izsekali zarasle steze iz Vršiča na Sleme, k vstopu na Jeseniško pot in po južnem pobočju Prisojnika do Mlinarice. Ostala pota so v dobrem stanju.

PD Jezersko je popravilo in markiralo 4 pota, ki držijo na Storžič. Niso pa predstavili poti na Savinjskem sedlu, ki je speljana po avstrijski strani, dasi jim je PZS odobrila za to din 25 000.—.

PD Kamnik sporoča, da bo prekinilo z mrtvilom zadnjih let in da bodo v letu 1953 napravili red na svojih gorskih poteh, koder vlada velika razdejnost. Leta 1952 jim je odobrila PZS din 20 000.— kredita ter dala jekleno vrv in kline, opravičujejo pa se, da niso mogli popraviti zavarovanih potov, ker niso mogli dobiti za to primernih delavcev. Markirali so 7 potov, 3 pa so popravili.

PD Kranjska gora je izvrstno popravilo Hanzovo pot v severni steni na Prisojnik.

PD Laško. Markacisti so vestno vršili svojo dolžnost in izpolnili prevzete naloge. Pota imajo v dobrem stanju.

PD Ljubljana - matica je vzorno popravilo ves greben Triglava, kar je bilo zaradi množičnih pristopov na to našo goro nujno potrebno.

PD Maribor. Markacijsko bazo Maribor vodi že več let uspešno prof. Šumljak, ki je obenem tudi najboljši delaven član MO. Vsa pota po obširnem Pohorju, kjer se zaradi svojevrstnega terena lahko zaide, so vzorno markirana in opremljena s kaži-potnimi tablicami.

PD Most na Soči je v letošnjem letu markiralo predvsem poti v okolici svoje bodoče postojanke na Črni prsti. Markacisti so zaznamovali poti iz Podbrda na Črno prst, iz Hudajužne—Stražišče—Črna prst, iz Hudajužne čez Kal na Črno prst ter grebensko pot od Črne prsti preko Raškoveca in Rodice proti sedlu Globoko.

PD Mežica ima v oskrbi 8 potov, za katere delno dobro skrbi načelnik MO tov. Podojsteršek Ivo. Na novo so bila markirana pota: Mežica—Jankovec—Uršlja gora, Mušenik pri Črni—postojanka Podpeca ter popolnoma na novo urejena pot Mežica—Polena—Veliki vrh—Podpeca.

PD Nova Gorica je obnovilo naslednja pota: Gorica—Trnovo, Zali hrib—Trstelj, Prvačina—Trstelj, Trstelj—Lipa na Krasu, Komna—Planina, Kuhinja in Skrbina—Koča na Krnu.

PD Postojna je markiralo naslednja pota: Postojna—Sv. Trojica, Postojna—Javornik, Postojna—Skocjan Postojna—Sv. Lovrenc (mimo Pivke jame), Razdrto—Pleša, Strane—Pleša.

PD Prevalje lepo skrbi za gorska pota. Očistili so, markirali in opremlili s tablicami glavno pot na Uršljo goro in vsa 4 pota, ki pri Godcu pripeljejo na glavno ter pot čez Kozji hrbet. Po vrhu Uršlje gore so namestili zimske markacije.

PD Radovljica. Delavni in neumorni graditelj planinskih koč in Pogačnikovega doma pri Križkih jezerih Jože Pavlin se je potrudil, da so bila vsa 4 pota, ki držijo tja, prav dobro obnovljena ter zavarovana in markirana, in sicer pot preko Sovatne, iz Zadnjice, čez Križko steno in od Mlinarice preko Razorja. PZS je prispevala za obnovo potov din 68 000.—. Društvo je zgradilo 2 km dolgo pot z vrha Križke stene pod vznožjem Razorja. S tem je skrajšalo staro pot.

PD Rateče - Planica. Markirali in izsekali so 5 zaraslih poti, ki držijo iz Tamarja na Sleme in proti Jalovcu ter k izviru Nadiže. Trentarji so popravili in zavarovali greben Jalovca. Vpijeta po popravilu pa še steza preko Grla na Sleme in preko Črne vode, ki ju niso popravili, dasi so prejeli od PZS preko din 20 000.— kredita.

PD Slovenj Gradec ima vsa pota v dobrem stanju, zato so premarkirali le dve poti, in sicer Slovenj Gradec—Uršlja gora ter Slovenj Gradec—Kotlje.

PD Skofja Loka. Markacijski odsek marljivo vodi tov. Lovro Planina. Na vsem obširnem področju, izvzemši Sv. Jošt, Sv. Mohor preko Podblice na Jamnik do Kroke so popravili vsa pota, očistili od plazov polomljeno drevje in obnovili zaradi slabe barve obledela markacije. Po gorskih senošetih, kjer ni drevja ali skal, so zabijali kole in namestili veliko število tablic. Pritožujejo pa se, da jim zlobna roka uničuje markacije.

PD Tržič. MO je bil pod vodstvom tov. Karla Štucina precej delaven. Popravili, markirali in opremili s tablicami so 6 potov. Namestili so zimske markacije iz Tržiča čez Kal na Kofce in proti Storžiču. Trasirali so in nekoliko že izdelali zavarovano pot skozi prvo žrelo na Storžič, skončali pa jo bodo 1. 1953. Kot sosedge naprošajo PD Radovljica, da obnovi pot iz Roblekovega doma proti Prevalju, ker je tu pa tam poškodovana.

PD Zagorje. Markirali so vseh 6 dostopov na Sv. Goro, 3 pota na Čemšeniško planino in 2 na Ostrež. Postavili so 9 kažipotnih tablic.

PD Železniki je še mlado, ustanovljeno šele leta 1950. Ima zelo obširen delokrog tako, da bo potrebno obnoviti markacije na preko 100 variantah in namestiti ravno toliko orientacijskih tablic, kar nameravajo vsaj v glavnem izvršiti v letu 1953. Pravijo, da kot mlado društvo v svojem dveletnem obstoju še zdaleka ne morejo na polju markacijske dejavnosti pokazati tega, kar bi želeli in s čemer se lahko ponašajo društva z dolgoletno tradicijo.

PD Zerjav oskrbuje 5 potov in so obnovili markacije na vseh. Leta 1953 bi radi zboljšali pot Uršlja gora—St. Vid—Smrekovec, kjer bi bilo potrebno zaradi ugodnih smučarskih terenov napraviti velike izseke grmovja.

PD Železničar Ljubljana. Pridno so obnovljali in markirali pota v okolici Vogla, kjer bodo gradili letos novo planinsko postojanko. Ker je društvo močno in delavno, jim bo MK pri PZS dodelila večji delokrog, in sicer preko Podrte gore vse do Črne prsti.

Planinsko zvezo Slovenije so stala lani gorska pota 600 000 din, razdelila je dva km jeklene vrvi in 900 klinov, planinska društva so prispevala sama lepe zneske in če prištejemo še vrednost prostovoljnega dela, dobimo 400 000 dinarjev, to se pravi, da so planinci investirali v letu 1952 v gorska pota 1 000 000 din. Zato so kljub nedelavnosti nekaterih planinskih društev mogočno peli po pobočjih in grebenih naših gora udarci kladiva, odmevali so zvoki krampa in lopate, težkih kladiv, ki so drobila skale, in tudi ostra sekira je dobro trebila skrivenčeno ruševje. Še imajo naši predniki, prvi utiralci potov po gorah, dobre naslednike.

Anton Blažej

IZ PLANINSKE LITERATURE

Stenski zemljevid Slovenije je izdala 1. 1952 Uprava za turizem in gostinstvo v Državni založbi Slovenije. Stane 370 din in se dobi v zložljivi obliki s platnicami. Imeni avtorjev (prof. F. Planina in dr. V. Bohinec) jamčita, da je delo zares kritično in znanstveno pretehtano, pa tudi kartograf (Iv. Selan) in tiskarna Ljudske pravice sta lahko na lepo delo ponosna. Zemljevid bo dostojno predstavljal naš turizem, našo geografijo, kartografijo in tiskarstvo doma in v tujini. Zemljevid vsebuje poleg običajnih signatur, ki jih najdemo v topografski karti, podatke o tem, ali je kak kraj klimatski kraj, kopalnišče, zimsko - športno središče, slatinsko zdravilišče, navaja toplice, športne baze, rečna kopalnišča, podčrtuje kraje, ki so važni po svojem narodopisnem obeležju ali pomembni iz NOB. Dalje opozarja na arheološka najdišča, z zakonom zaščiteni ozemlja in objekte ter prirodne znamenitosti; zaznamuje smučišča in smučške skakalnice, sindikalne počitniške

domove in reševalne postaje, navaja letališča in železniške postaje, poštne urade in na količkaj dobrih cestah kilometrske razdalje od kraja do kraja, kar bo koristilo zlasti avtomobilistom in kolesarjem. Poleg risbe terena, rek, potokov, jezer, morja z globinskimi črtami, poleg nešteti krajevni signatur in imen, višinskih oznak, cest, železnic vsebuje torej ta zemljevid še celo vrsto posebnih podatkov, ki pa so razporejeni tako in s takšnimi znaki, da so sicer lahko čitljivi, a zemljevida vendar ne obremenjujejo. — Zemljevid kaže stanje iz leta 1950, tako da je danes ta ali oni podatek že nepravilen ali celo odveč. To ni nič čudnega, v tem pogledu ne more biti popoln noben zemljevid. Pri sestavi zemljevida se je čutilo pomanjkanje uradno priznanega pravopisa krajevni imen, ki bi ga naj čimprej izdala naša Akademija znanosti in umetnosti.

Iz turističnih razlogov je zemljevid podaljšan na jug do konca Istre, na jugovzhodu pa zavzema precej-

šen del severozapadne Hrvatske tja do bosenskih meja. Predočuje nam na severu vso slovensko Koroško, na zahodu sega do Tilmenta, tako da je zajeto tudi ozemlje Beneških Slovencev.

Tehnična izvedba zemljevida je vredna vsega priznanja. Bila je dobra preizkušnja naše domače kartografije. Kartograf Iv. Selan je s pravim kartografskim okusom ustvaril z večšo roko zemljevid, litografski kolektiv tiskarne pa ga je tiskal v offset tisku z zgledno natančnostjo. Zemljevid ima merilo 1 : 300 000 **T. O.**

Planine ob meji, izdalo PD Maribor 1952. Spričo šibke založniške dejavnosti našega planinstva je treba toplo pozdraviti podjetnost agilnega planinskega društva ob naši severni meji, PD Maribor, ki je v samostojni publikaciji izdalo poročilo o delu v l. 1951, lani pa je poleg zgoščenih poročil predsednika ing. Friderika Degna in tajnika Božidarja Gajška pridelalo še nekaj prijetnega, lokalno pobarvanega planinskega čtiva. O obeh poročilih bomo govorili na drugem mestu, tu poročamo o ostali vsebini. Franc Zalaznik — Leon je pripeval članek »Pohorje, čuvar borcev v vojni in miru«, ing. Oskar Tinta geološko črtico »Pohorje«, Otmar Cvirn »Lov na Pohorju«, Lojze Krajer »Alpinistično udejstvovanje po obmejnih gorah«, Cene Lej pa »Čez severno steno Pohorja na razgledni stolp« (ta je s svojim zdravim humorjem pri mnogih planincih vzbudil upravičeno pozornost). Zanimivi in z ljubeznijo pisani so tudi sestavki »Jezero pripoveduje« (Lojze Petelinšek), »Žavcerjev vrh na straži« (Tedi Voglar), Nekaj o pohorski flori (I. Š.) in Pohorski akvareli (L.). Posebnost sta dve pesmi Ludvika Zorzuta, v naši povojni planinski liriki prava redkost. **T. O.**

Se ena pripomba k pisavi krajevnih imen. Z nedoslednostjo so pisana imena v službenem »Krajevnom imeniku LRS«, ki ga je (1952) izdal »Zavod za statistiko in evidenco LRS«. Stvarne vrednosti tega potrebnega imenika pa spričo nezanesljivih pravil neizogibni pisni nedostatek ne zmanjšuje. Kateri praktik bi naj zapazil izrazite nedoslednosti, ki so se

pripetile ravno temu imeniku? N. pr. Večje Brdo pa Golo brdo in Tičje brdo; Banja loka pa Škofja Loka, Velika Loka. Niti ne bo vprašal, zakaj pravopisnik piše Slovenj Gradec, toda Gornji grad, ko ima kritik Pravopisa pomislek, češ nihče ne pravi, da gre v Gradec, kadar gre v Slovenj Gradec, kakor nihče ne hodi v grad, če je namenjen v Gornji »grad«, ampak v »trg«, dokler je bil še trg (ne mesto) in po stari navadi še zdaj; splošno pa hodijo vsi v Slovenjgradec (sestavljena se ne sklanja) in v Gornji Grad (Spodnji grad je pozabljen v zaraslem Gradišču). Levčevo pravilo (Pravopis, 1899, 576 ipd.), pravi, da so pri dvo- in večbesednih krajevnih imenih z veliko začetnico piše občno ime, kadar se tudi samo rabi kot lastno. So pa i Levec sam i nasledniki to v bistvu umestno pravilo uveljavljali — in ga še uveljavljajo — le pri nekaterih občnih imenih, zlasti v skupinah Gornji — Dolnji, Velki — Mali — Srednji idr.; pri pre mnogih drugih posameznih pa ne. Saj najrazličnejša občna imena sama zase služijo kot lastna: Dedec, Baba, Konj, Oltar, Rokav, Ladja, Kot, Brdo, Vrh, Podi, Police, Peč, Kamen, Grad, Plaz, Reka, Otok idr.; v zvezi s pridevnikom pa kar vsak predmet: glava, čelo, nos, hrbet, šija, koluk (kuk), peč, skala, rep, polje, njiva, sploh vse mogoče. Ko bi pravopisniki vsa taka imena, kadar se rabijo kot krajevna, pisali z veliko, bi se vzporedili z mojim postopkom, ki končno dosledno pravzaprav izvede, kar je Levec nakazal.

Dr. Josip Tomišek

Nos Montagnes (podnaslov tudi v nemščini, italijanščini in retoromanščini, Zürich, štev. 6—11/1952, 31. letnik). List izdaja Švicarski ženski planinski klub. — Organizacija je štela 15 III. 1952 v 52. sekcijah 5094 članic, upravlja nekaj postojank in ima tudi svoje reševalne kolone. — List prinaša članke v nemščini in francoščini in posveča med drugim tudi kratko posmrtnico Robertu Zubriggenu, smuškemu tekaču na dolge proge, znane mu z olimpijade 1948 v St. Moritzu. Kot vodnik se je ponesrečil 21. IV. 1952 na turi Schwarzberg-Weisstor da Saas-Fee. Padel je v ledeniško razpoko.

Dr. Pr.

RAZGLED PO SVETU

Eiger je zaznamoval šest ponovitev v severni steni. Tu so bili: francoska vodnika Pierre Julien in Maurice Coutin, dva mlada Monakovčana, Avstrijca H. Buhl in Jichler, Nemca Otto in Sepp Maag, Francoza Jean Bruneau in Guido Magnone iz Pariza, Paul Habran iz Reimsa z G. Rebuffatom in Pierrom Lerouxem. Obe francoski navezi sta ostale, ki so vstopile 26. julija, dohiteli, ker sta se okoriščali s stopi, ki jih je vsekala Buhl. Ta je tudi zmagal ključno mesto in vsem ostalim pomagal priti čez. Tudi te naveze so doživele zlo 28. julija; ko je Rebuffata ranil kamen, je prevzel vodstvo devetih mož Buhl. 29. julija so izplezali, bolj ali manj ozebli, a brez težjih posledic. Teden za temi so bili v Eigerju Avstrijci Karl Lugmayer, Hans Ratay (!) in E. Vanis, naslednji teden spet Dunajčan Karl Blach in Monakovčan Jürgen Wellenkamp; še preden sta ta dva izplezala, sta vstopila Dunajčana Jungmayer in Reiss (cf. PV 1953, šte. 1 str. 45).

Piz Badile k beležki v PV 1953, šte. 1, str. 45, še to: Herman Buhl je preplezal severovzhodno steno Piz Badile v 4 urah in pol, sestopil na severnem razu v 3 urah in se vrnil preko Promontogna ob 18. uri. Nato se je s kolesom povzpel na Col de la Maloja proti Landecku, kamor je prišel zjutraj ob 5. uri. Ko je prekoračil švicarsko mejo, je na kolesu zaspal in zavozil v Inn, kjer se je seveda zbudil. Hujše nesreče ni bilo, le bicikel je moral zadeti na ramo in ga nesti precej daleč do avtobusne postaje. Sodeč po tem naj bi Buhl opustil alpinizem in začel trenirati za Tour de France. Buhl je v Piz Badile rabil vrvi in stremena (lestvice) na enem samem mestu. Ista stena je lani doživela še osem vzponov, seveda so bili v gosteh sami »kanoni« (Hiebeler, Wyss, Cesana, Piccinini, Blach, Lugmayer, Waschak, Couzy, Oudot, iz Montreuxja celo Mille (!) E. Favre). Mnoge naveze niso rabile niti 10 ur. Couzy in Buhl sta potrdila Lachenalovo in Ferrayevo mnenje, ki sta ga izrekla pred tremi leti, da je Piz Badile v vsakem oziru lažja kot Walker: oprimkov je dovolj, so lepo »razmešeni« in vedno »prosti«; poleg tega

pa je engadinska klima podobna dolomitski. Stena postaja za vrhunške plezalce tako klasična kakor Velika Zina, čeprav ni tako navpična. Četrto ponovitev je doživela v isti gori severozahodna stena 7. julija 1952. Italijani Tizzoni, Osio in Lecco so jo zmogli brez bivaka, prvič!

V Dolomitih so se ponavljale smeri v Croz dell'Altissimo, Campanile Comici in Marmolat (smer Solda — Francoza Gabriel in Livanos). Ista dva Francoza sta 6., 7. in 8. avgusta 1952 opravila tretji vzpon čez južno steno Marmolate di Rocca z Mille (!) Bres. Imeli so slabo vreme, morali so v spodnjem delu dvakrat bivakirati, izstopili so tretjo noč in ponoči sestopili po ledeniku. Oba moža — oba six sup — sta ozebla, gospodična pa je bila videti še najmanj trudna. Livanos meni, da je ta smer težja od Soldine. Hiebeler in Wyss sta bila šesta v Torre di Valgrande, Cesare Maestri pa je prvi sam preplezal Sollederjevo smer v Civetti. Aiazzi in Oggioni iz Monze sta izvedla drugo ponovitev direktne smeri v severozahodni steni Cima Su Alto. Stejejo to smer za težjo od Walkerja, ker ima toliko skrajno težavnih krušljivih mest, ki jih je vse treba preplezati prosto. Tretjo ponovitev sta izvedli »veverici« Lacedelli in Lorenzi iz Cortine, četrta pa se Abramom ni posrečila. Lacedelli in Abram sta v steni odletela, a brez težjih posledic. Abram je kot tretji ponovil smer v južni steni Torre Trieste. »Veverice« so izvedle prvenstveno smer v Cima Scotoni (Lacedelli, Ghedina in Lorenzi). V 550 m visoki steni so rabili 140 klinov, dvakrat bivakirali, 38 ur čistega plezanja! Spet ena od najtežjih! V M. Zini sta prvič plezala belgijska plezalca Joseph in Didot, severno steno Zap. Zinne pa je sam preplezal Gsellman, nato pa še nosač Cesare Maestri. Zanimivo je, da sta med smermi zgodnje šeste v Dolomitih samo dve iz zadnjega časa, sicer so pa vse stare že po 15 let.

Predigtstuhl je tudi dobil novo prvenstveno smer. Bavarca Hans Wörndl in vodnik Peter Hofer sta 29. avgusta 1952 po severnozahodni steni dosegla severni vrh Predigt-

stuhla, 350 m skrajno težke plezarije. Švicarja Hiebeler in Wyss sta se uspešno poskusila tudi s »Todesverschneidung« med Dachlom in Ross-kuppe, 20 ur, 2 bivaka, šesta pono-vitev.

Mont Kenya, Pointe Batian (najvišji vrh Kenije, 5240 m) je imela v gosteh Francoza Martina in Rangaux-a iz Pariza. Severna stena je visoka 600 m in nudi dovolj težavno plezanje, ki ga Angleži leta 1938 niso zmogli. Ista dva sta se povzpela na Kilimandžaro. Bil je to prvi franco-ski obisk v Keniji.

Čaukhamba, najvišji vrh v bazenu Gangotri (7188 m), je bila cilj lahke francoske ekspedicije v letu 1952 v Garhval. Cilj so dosegli gospa Marie Louis Plovier, Frendo, George, Gery Bicquelle, Lacam, Russenberger in polkovnik Repiton. Čaukhamba pomeni »štirje stebri«. Vzpon ne terja posebnega tehničnega znanja, pač so ekspediciji stalno grozili plazovi. Vzpeli so se tudi na vrh Deo Dakhni (6075 m). Monsum pa jim je preprečil zmago nad 6600 m visokim Nilkanto.

Čo Oju, gorski masiv zapadno od Everesta, 8153 m visok, je bil cilj angleške himalajske ekspedicije v letu 1952. V ekspediciji so bili znani himalajci E. Shipton (šef), Bourdillon, Colledge, Evans, Gregory, Hillary, Lowe, Riddiford, Secord in dr. Pugh. Namen je bil, da čimbolj preiščejo svet okoli Everesta, izuriti moštvo za himalajske ture, preizkusiti kisikove aparate. Cilj ni bil dosežen, izkušenj so si pa Angleži sezveda kljub temu nabrali.

Andinizam je v polnem razcvetu. Francosko-holandska ekspedicija v Cordillero Blanco je zmagala Nevado Pongos (5711 m) in Nevado Huantsan (6395 m); Holandca Booya in Eglerja mika predvsem geologija, vendar sta v 7 mesecih opravila marsikakšno turo posebno, ker sta se obrnila na Francoza Terraya za pomoč. Terray se je o Huantsanu zelo spoštljivo izrazil. — Italijani so se povzpeli na Caularajn (5686 m), avstrijsko-italijansko-švedska ekspedicija pa na Solimano (6323 m) v Zapadni Cordilleri. Udeleženci: Ghiglione (!), Parodi, Rebitch, Motta; isti so prišli tudi na Coropuno (6613 m). Francosko-amerikanska ekspedicija je zavzela Salcan-

tay (6264 m), najvišji vrh v Cordillera de Vilcabamba. Udeleženci: Ayres, Bell, Mathews, Michael, Oberlin, Riggo, gospa Claude Kogan, dr. Jean Guillemin in Bernard Pierre. Ekspedicija je trajala skoro mesec dni. Salcantay je tehnično zahtevna gora, ogromen leden vršac, v katerega so vklesali 1200 stopov, ki jih je sprti zasipal sneg. Napeljali so 500 m fiksne vrvi, da so si zavarovali sestop. Posebno nevarni so vremenski preobrat zaradi bližine amazonskega pragozda. V indijanskem jeziku »kvičua« pomeni Salcantay »Najstrašnejši«. Ta ekspedicija pa je goro krstila za »Mater oblakov«. — Bolinder (Šved), Ghiglione in Rebitch so izvedli tudi prvi vzpon na Ausangate (6153 m), najvišji vrh Cordillere de Vilcanota v južnem Peruju. Šli so po eksponiranem zapadnem grebenu, 3 km dolgem.

Robert Duplat in Gilbert Vignes sta bila oba imenovana vitezom legije časti — po smrti. Z enako častjo je bil imenovan tudi Maurice Dodero, predsednik Francoske planinske zveze (F. F. M.).

Festival planinskega filma so priredili Italijani v Trientu pod Dolomiti. CAI je s festivalom v tekmi združil sedem narodov: Švico, Jugoslavijo, Avstrijo, Švedsko, Belgijo, Francijo in Italijo. Vsak večer je gledalo predložene filme 1200 gledalcev, ki niso štedili s priznanjem. Naslovi filmov: »Spoštovanje Comiciju (Casara), »Skriti Tibet« (Fosco Maraini), »Vrhovi in čudeži« (Samivel), »V napad na Hudičeve špice« (Aiguilles du Diable — Marcel Ichac). Prvenstvo so odnesli Francozi, prvo nagrado pa Samivel. Med najboljših filme so se uvrstili po vrsti: »Vrhovi in čudeži« (Samivel), »Od Fitz Roya do Aconcague« (Strouve), »Prvi v navezi« (Frison — Roche), »Drama na Nanda Devi« (Languépin). Peto nagrado je prejel Šved, šesto Italijan. Baje se bo festival vršil vsako leto.

Deodet de Dolomieu, francoski geolog iz Dauphinéje, je dal ime Dolomitom. Rodil se je l. 1750, umrl l. 1801 in spada med najzaslužnejše prirodoslovce prosvetljenega veka.

Psi so tudi zvesti spremljevalci alpinistov. Višinski rekord psa je 7035 metrov, dosegla sta ga psa, ki sta spremljala italijansko ekspedicijo na Aconcago.

Razširjajte

PLANINSKI VESTNIK

med svojimi znanci in prijatelji!

Zahtevajte ga v vseh javnih lokalih! • Naročite ga lahko pri upravi revije,
Likožarjeva ulica 12, poštni predal 214, telefon 22-553, rač. NB 602-T-121,
kakor tudi vseh Planinskih društvih

Keramična industrija Liboje

IZDELUJEMO
IN NUDIMO:

Pošta in žel. postaja PETROVČE

*gospodinjsko keramiko,
sanitarno keramiko, dekorativno keramiko*

Vse uprave letovišč in planinskih postojank obveščamo, da izdelujemo razne
keramične stenske okraske, vaze, itd. z naravnimi in drugimi motivi

TRGOVSKO PODJETJE

»ROŽCA«

Se priporoča potrošnikom z
bogato izbiro manufakturne-
ga, galanterijskega in špeci-
rijskega blaga.

JESENICE

veletrgovina z usnjem,
gumo in teh. tekstilom

LJUBLJANA, PARMOVA ULICA 33

Telefoni:

centrala 21-121, direktor 20-013, prodajalni oddelke 20-011

Skladišče: Bežigrad št. 6, telefon 22-394

Te svojih sorticanih zalog nudimo:

Raznovrstno usnje iz vseh uglednih tovarn v državi (spodnje in zgornje usnje, tapetniško, sedlarsko in galanterijsko usnje), potrebščine za čevljarje, sedlarje, tapetnike in torbarje, pogonsko jermenje, usnjeno in gumijasto, klinasta jermena vseh dimenzij

Gumijaste izdelke: cevi za vodo in plin, za pretakanje pijač, za paro, komprimiran zrak in avto-geno varjenje, za bencin in olje, za avtomobilске hladilnike, špiralne cevi za pritisk in vsesavanje, gumijasta tesnila, prešane in brušene plošče, manšete, kroglice, obroče, gumijaste škornje ter ostalo gumijasto tehnično in galanterijsko blago

Gumicano platno za dež. plašče dvojino in enojno

Tehnične tkanine: tehnični in sedlarski filc, filter-platno, impregnirano platno za delovne obleke, jutine in konoplјine tkanine za embalažo, tapetništvo itd., čevlјarski in krojaški sukanci, vrvarski izdelki, mlinske gurtne, vezalke, čevlјarske podloge, blago za copate, čistilna volna, tekstilni odpadki itd.

Tehn. material za vzdrževanje obratov in zaščito delavcev

TISKARNA

Jože Maškeič

L J U B L J A N A

Nazorjeva ulica št. 6

T I S K A R N A

izdelava vseh vrst tiskovin, katalogov, časopisov, revij in knjig

KNJIGOVEZNICA

vezava preprostih in najboljših del

K L I Š A R N A

izdelava eno- in večbarvnih klišejev

Š T A M P I L J A R N A

izdelava vseh vrst žigov in pečatov

*D*ašo izrabljeno opremo za alpinizem,
taborjenje in izlete nadomestite s kvalitetnimi

domaćimi
izdelki
podjetja

PLANICA SPORT

LJUBLJANA

Likožarjeva ulica 10

Naši cepini, vse vrste čevljev, nahrbtniki, šotori,
spalne vreče i. t. d. so iz najboljšega materiala

TISKARNA

Ljudske pravice

Ljubljana, Kopitarjeva ulica šte. 6

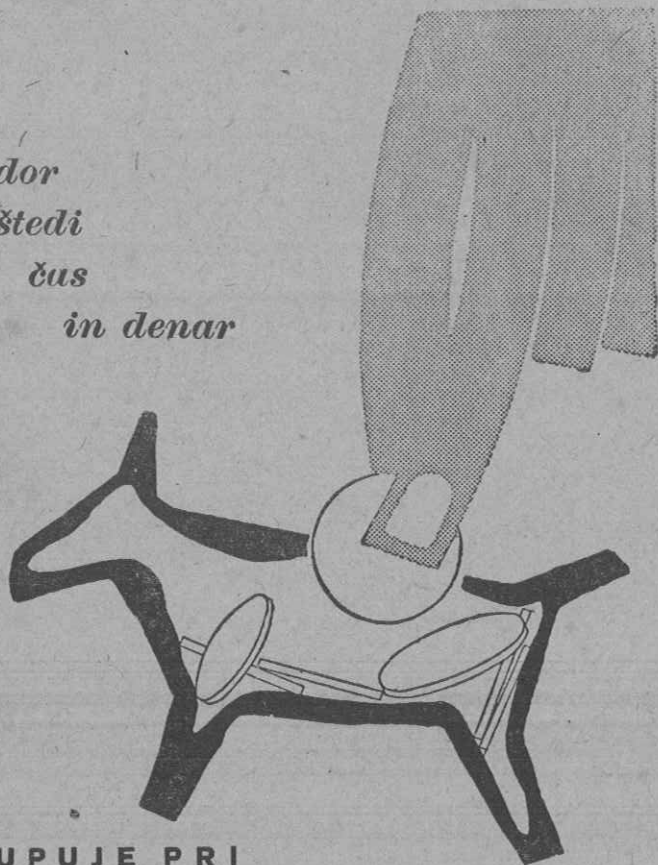
TELEFON ŠT.
23-261 do 65
NB: 604-T-12

KNJIGOTISK
ROTOTISK
LITO-OFFSET-TISK
BAKROTISK
KLIŠARNA
KNJIGOVEZNICA

Kvalitetna izdelava

vseh vrst grafičnih izdelkov

*Kdor
štedi
čus
in denar*

KUPUJE PRI

Veleblagovnici
Na-ma
LJUBLJANA

Delavci in nameščenci, izkoristite pri nakupu
vsega blaga ugodnost obročnega odplačevanja